

Sven Hillert

till befrielse
- öppenhetens evangelium

Utgiven på Verbum 2004
Detta manus är fritt att kopiera för egen läsning

Framsidas flik

Jesus tog de fem bröden och de två fiskarna, såg upp mot himlen och läste tackbönen över dem. Sedan bröt han dem och gav till lärjungarna för att de skulle dela ut till folket. Alla åt och blev mätta.

Lukas 9:16-17

*Till bedrövelse
är stängda dörrar till ett vardagsrum
är gränser dragna kring ett nattvardsbord
är resta murar runt Jerusalem
är slutna sällskap i en värld av nöd*

*Till befrielse
är mänsklig värme och ett delat bröd
är änglar närvaro i Betlehem
är rum för gudsbarn och himlajord
är öppenhetens evangelium*

Innehåll

Innehåll	3
Inledning	5

SE ÖVER GRÄNSERNA

Att riva murar	8
Frihet	11
Att vara buren	16
Öppen för alla	19
Tro som förenar	22

MED ANDRA ÖGON

En god och rättvis Gud	26
Att byta perspektiv	30
Dopet som tecken	33
Ta ondskan på allvar	37
Vår egen omvändelse	40
Att vara utvald	42
Frälst till gemenskap	47

MED BLICK FÖR VARDAGEN

Leva i bön	51
Leva här och nu	56
Vardagsliv i tro	59
Att gå i kyrkan ibland	62
En fråga om skuld	64

MED BLICK FÖR VARANDRA

Gemenskapens måltid	71
Oss syskon emellan	75
Att göra synlig	79
Sexualitet	83

MED BLICK FÖR VÄRLDEN

Religion och politik	89
Alla levande varelser	92
Kärlek utan rädsla	96
Mot samma mål	99
Den stora smärtan	101
Till befrielse	103

Inledning

I Bibeln finns en vision av att Gud bär varje människa och varje liv på jorden. Gud övervinner varje hinder i sin kärlek och knyter oss människor samman, bortom oförståelse och olikheter. Denna vision lyfts fram igen och igen under kyrkans historia. Ivriga entusiaster och trägna bibelläsare vill göra kyrkan till ett redskap för den kärlek som når över människors gränser och begränsningar.

Idag är vi många som vill finnas med i ett sammanhang där kärleken trotsar ovilja och rädsla och som vill vara till tjänst i en kyrka som inte stänger utan öppnar dörrar. Vi vill finnas till för varandra i en tid, då klyftorna ökar och murarna riskerar att växa både i kyrkan och samhället, i vårt land och vår värld. Vi vill höra till en gemenskap som inte drar oss bort ifrån världen utan inspirerar oss att verka i vår egen vardag.

Till alla oss som tänker, känner och drömmer i en sådan riktning vill jag ägna den här boken. Jag tror att vi behöver varandras ord om hur livet kan se ut och tron kan gestalta sig, för att hitta vägar att gå. Jag tror att kyrkan behöver oss för att bli handlingskraftig. Och jag tror att den bibliska visionen behöver upptäckas och användas även i vår tid.

Nu som förr behöver kyrkan vara tydlig i sitt ärende, men inte tydlig på ett sätt som stänger många av oss ute. Jesus ger en tydlig bild av vad Gud står för, men han gör det inte med hjälp av murar och gränser. Utifrån ett tydligt centrum ser han i stället över de murar vi har rest och når förbi de gränser vi har dragit.

Genom hela historien har det funnits två tendenser inom kyrkan. Viljan att öppna sig och nå över gränserna har fått kämpa mot tendensen att värna sitt eget och stänga andra ute. I Bibeln kan vi ana hur den första generationen kristna förde Jesu öppenhet vidare i nya sammanhang, men hur redan nästa generation värnade sin egen trygghet och till viss del avgränsade sig mot omvärlden.

Det finns alltid en risk att kyrkan blir ett skydd mot en värld som skrämmer. Ibland har man sett Gud som den som försvarar *oss* mot *andra* och i Bibeln har man mest sett det som skiljer människor åt. Men då finns risken att vi förlorar det som är Jesu ärende och kyrkans uppdrag.

Därför behöver vi tolka Bibeln på nytt för att hitta perspektiv som man kanske inte haft ögon för på länge. Vi behöver se den tro som förenar människor, det hopp som ger varje människa en framtid och den kärlek som når över gränserna.

I boken *frälsning för alla?* har jag skrivit om Bibeln och visat på de ord som innesluter och förenar alla människor, i skapande och frälsande kärlek. I denna bok vill jag tala om vår tid och vad det kan betyda för oss som lever nu att alla människor djupast sett hör samman och går mot samma mål.

Traditionella begrepp behöver tolkas på nytt. Glömda perspektiv måste återupptäckas. Jesu attityd behöver omsättas i vår verklighet, för att kyrkan skall rymma en orädd kärlek och en tro som överskrider våra gränser och begränsningar, för att evangeliet skall leda till befrielse.

SE ÖVER GRÄNSERNA

Att riva murar

På stiftsgården i Rättvik träffade jag Marianne som arbetar i kriminalvården. Hon känner väl till livet på samhällets skuggsida. Hon vet också mycket om svensk integrationspolitik och talar sig varm för behovet av öppenhet och dialog. Det är viktigt med mötesplatser, säger hon. Vi måste våga se varandra.

Någonstans hoppas Marianne att kyrkan skall ge plats för det livsviktiga samtalet. I något kyrkligt sammanhang har hon också anat tankar och värderingar som ger henne hopp. Varje tanke på att riva murar mellan människor och bygga broar mellan enskilda och grupper är så oerhört viktig i en utsatt situation, säger hon. Tron på en Gud som förenar alla människor kan få stor betydelse.

Det finns så mycket av motsatta trender i dagens samhälle, fortsätter Marianne, och talar om människor som förlorar arbete och hem. Människor isoleras och rädslan ökar. Många tappar fotfästet när de hamnar utanför samhällets skyddsnät och mänsklig gemenskap. Därför behövs en annan vision om en värld utan murar och en Gud som når över gränserna.

Så var det också på Jesu tid och i det land där han levde. Klyftorna var stora och blev större. De fattiga levde på gränsen till svält. De som stod utanför välfärden hade mycket liten möjlighet att påverka sin situation. Och de som hade makt och inflytande visade mycket lite intresse för de utsattas situation. Det var därför som Jesu bild av Gud gav

många människor hopp – medan andra sa att han störde ordningen.

Vad hände då när människor tog till sig budskapet? Enligt berättelsen blev tron stärkt och livet förändrat av mötet med Jesus. Man upplevde att Guds nåd och öppenhet var så mycket större än man tidigare vågat tro och hoppas. Många blev befriade i det mötet. Murar revs mellan människor och inom var och en.

Där fanns kvinnan som stängts ute från socialt umgänge genom att hon haft blödningar i tolv år. Där var männen som stängts ute av sin spetälska. Där samlades de som trott att de var skuld till sin egen sjukdom och de fattiga som fått höra att de stod längre från Gud än de rika. De befriades till tro och liv i mötet med Gud i Jesus.

I den första generationen efter Jesu död hände något liknande. I gudstjänst och vardaglig gemenskap fick människor en bild av Gud som befriade dem så som mötet med den jordiske Jesus hade gjort. Paulus beskriver den radikala öppenheten med orden: ”Nu är ingen längre jude eller grek, slav eller fri, man eller kvinna” (Gal 3:28). Med samma öppenhet talar han om ”frikännande och liv för alla människor” (Rom 5:18-19).

Steg för steg överskred den unga kyrkan de gränser som stängde människor ute. Nya frågor uppstod och nya broar måste byggas. För att gå nya vägar tvingades man också att tänka nytt. Tron växte fram och fick nya dimensioner där evangeliet spreds.

Apostlagärningarna visar till exempel vilket stort steg det var för de första kristna att våga döpa dem som inte hörde till

det judiska folket. Och Paulus brev visar på en upprörd kamp för möjligheten att vara kristen utan att först bli jude. Här behövdes både ord och handling.

Idag är det andra gränser som måste överskridas och nya murar som måste rivas för att evangeliet skall fortsätta att vara ett glädjebud och nåden skall bli verklig i vår tid. Åter måste nya broar byggas mellan oss, för att människor skall upprättas och de som varit utestängda skall få hemkänslan tillbaka. Och det måste få väcka frågor såväl som förundran.

När Paulus talade om den kärlek som når över alla gränser, så väckte det protester. Hur blir det då att leva som kristen? Hur skall vi tänka om synd eller omvändelse? Vad blir det av Guds folk? Liknande frågor dyker upp i alla sammanhang där evangeliet förkunnas och nåden flödar över. Paulus tar upp frågorna och försvarar nåden i sina brev. Och i varje tid behövs ett samtal kring det som Jesus gjorde och det Paulus skrev, för att nåden skall bevaras när tron formuleras på nytt.

Frihet

Många av de människor som mötte Jesus tycks ha låtit sina murar falla utan att alls veta hur det skulle sluta. I mötet med Gud kan också vi som lever idag inspireras att handla i spontan kärlek. Och på ett sätt måste var och en av oss våga sitt språng. Men samtidigt har vi möjligheter som de första lärjungarna inte hade. Vi kan läsa om vad förändringen innebar för dem som mötte Jesus. Och vi kan lära av många generationer kristna.

Enkelt kan man kanske säga att en gudsupplevelse får betydelse på tre plan. Den påverkar min bild av Gud, av mig själv, och av mina medmänniskor. Vi läser om hur detta hände för dem som mötte Jesus. De fick en bild av Gud, som gjorde att de såg sitt eget värde och kom närmare dem runt omkring. Målet för kyrkan borde vara att ständigt ge nya generationer möjligheten till ett liknande möte, för att Gud skall kunna förändra vår syn på oss själv och varandra. För att världen och vi själva skall förändras inifrån.

Som rubrik för förändringen kan man sätta ordet *frihet*. Det är kanske inte vad alla människor skulle förknippa med kristen tro. Och just därför behöver vi fundera över den frihet som tron kan ge oss och som kyrkan skulle vara ett redskap för. Vad betyder min frihet för andras frihet och hur hör den inre friheten ihop med yttre frihet?

Ibland kan man tänka att en människa skulle vara mer fri ju mer oberoende hon är av andra – och av Gud. Men jag

tror inte alls att det fungerar så. Är det inte i stället så att friheten ökar när vi får växa tillsammans med andra och när Gud får hjälpa oss att se våra egna behov, och att tron därför gör oss friare än vi skulle ha varit utan den.

Jag minns en vän från när vi båda var sjutton år. Han hade svårt att förstå mina tankar om frihet. När jag berättade att jag skulle bli präst, var hans första reaktion: Jaha, vad är det man *inte* får göra då? Tro var för honom var något som begränsar livet.

Själv har jag aldrig längtat efter begränsningar. Jag har aldrig mått bra när någon talat om att lyda eller rätta sig. Och jag har inte funnit trygghet i att vara en bland många som gör lika. Men jag har heller inte längtat ut i ensamheten. Jag har aldrig längtat bort från människor eller velat vara i fred någon längre stund.

Men tron erbjuder en frihet i närhet till andra människor, där också Gud är nära i mitt eget hjärta. Tron ger oss frihet att söka den sanning som bär andra men också oss själva, och som speglas i bibelordet, men också i vårt eget samvete.

I Bibeln talar Paulus om den frihet som tron ger honom. Friheten i Kristus ger honom kraft att lyssna till Guds röst i sitt inre och hitta sitt eget djup. ”Jag lever, fast inte längre jag själv, det är Kristus som lever i mig” (Gal 2:20). Denna frihet föder en längtan att få vara ett redskap för frihetens Gud.

Mötet med Gud kan också befria från skuld de gånger man inte gjort det man visste var det rätta. Precis som andra människor hade Paulus erfarenhet av att göra det han inte ville och att inte göra det han ville (Rom 7:15). Friheten gör det då möjligt att börja om och inte fastna i destruktiva mönster och en negativ självbild.

Ändå finns det nog en ännu viktigare sida av friheten. Då talar man inte så mycket om en frihet *från* något som en frihet *till* något. Att bli fri *från* dåligt inflytande innebär en frihet *till* att följa sin innersta längtan och frihet till allt djupare gemenskap med andra människor. Det ger frihet till att leva i harmoni med naturen och att höra Guds röst i sitt inre.

Frihet är då inte så mycket frihet från krav som frihet till gemenskap. Och det är inte frihet *från* världen, utan frihet *till* världen, när jag lyssnar till mitt eget hjärta och hör andras rop, när jag närmar mig allt levande och den Gud som är alltings ursprung och mål.

I Johannesevangeliet berättas om en kvinna som begått äktenskapsbrott. Jesus visar att ingen har rätt att döma henne och säger sedan: Gå nu och synda inte mer. För den som söker frihet *från* någonting kan orden om att inte synda mer låta som om Jesus ändå stämplar kvinnan utifrån det liv hon levt. Men när vi talar om frihet *till* något, så handlar orden i stället om framtiden. Det finns ett hopp och ett sammanhang, där kvinnan kan vara fri att följa sitt hjärta och fri att leva sitt liv.

Men för att en människa skall ha *inre* frihet behöver hon också vara fri i *yttre* mening. Därför är evangeliernas berättelser mycket mer konkreta än vi kanske ibland inser. I berättelsen om kvinnan som begått äktenskapsbrott är den inre friheten tydligt kopplad till en yttre frihet. Jesus räddar kvinnan från att stenas. De runt omkring henne är just beredda att verkställa ett dödsstraff, när Jesus ingriper. Det ger oss anledning att fundera över vårt sätt att i vår tid straffa dem som begått brott i samhällets ögon.

En lika radikal sida finns vid Jesu första framträdande, i Nasarets synagoga. Han säger sig vara sänd för att fram-bära ett glädjebud till de fattiga, att förkunna befrielse för de fångna och ge de förtryckta frihet. Och Jesu sätt att ifrågasätta konkreta domar visar att han står på deras sida som rent konkret är fattiga, fångna och förtryckta. Det hopp Jesus väckte hos dem som stod utanför samhällets gemenskap och den oro han väckte hos dem som hade makt, avslöjar också något av ordens konkreta innebörd.

Därför kan evangeliet ge oss mod att också här och nu ifrågasätta de domar som vi utfärdar och de villkor som människor lever under. Tar vi berättelsen på allvar, kan vi inte slå oss till ro så länge någon människa är fattig och förtryckt och inte heller så länge någon människa sitter i fängelse. Vad vi än tänker i varje enskilt fall, så fattas något i det samhälle där människor hålls fångna. Så väcker texterna en kritisk röst i oss och ger oss ögon för människan bakom alla murar.

Det är alltså viktigt att se bibeltexterna med nya ögon och upptäcka djupet i att Jesus inte dömer, inte delar upp och

inte stänger någon ute. Det ger oss hopp om ett liv bortom trasiga relationer och orättvisa domar. Det gör det möjligt för oss att ge varandra frihet utan ensamhet. Och det ger näring för vår dröm och längtan efter en värld där varje människa är fri i både yttre och inre mening.

Att vara buren

Att vara med när ett barn döps kan ge många bilder av livet och av Gud. Den som bär barnet till dopet ger oss en stark bild. Barnet har burits i magen och blir ofta buret under vardagens sysslor. Nu bärs barnet av faddrar eller föräldrar. Dopet blir ett tecken på att barnet också är buret i Guds famn. Och vi läser om hur Jesus tar barnen i famnen och välsignar dem (Mark 10:13-16).

Men bilden av att vara buren handlar förstås om oss alla. Vi läser Jesu ord: ”Jag är med er alla dagar till tidens slut” (Matt 28:20). Och vi tänker att på samma sätt som Gud bär det lilla barnet bär Gud också våra liv. Orden gäller inte heller bara de döpta, utan handlar på djupet om allt mänskligt liv. Att vara människa är att vara buren, till det yttre av människor som bryr sig och till det inre av den Gud som aldrig viker ifrån oss vad som än händer.

I centrum för tron står Kristus som ett tecken på att Gud aldrig lämnar oss människor utan söker och finner oss ständigt på nytt. Där möter vi den Gud som bär varje människa genom livets alla skiften. Men detta centrum skymms när vi drar gränser för vem som bär Guds Ande eller är buren av Gud. Därför behöver vi öppna oss för den kärlek som når längre än någon kan förstå och som förvandlar världen inifrån. Korset skall bli ett tecken på den kärlek som bär allt och alla.

I förtröstan på att Gud bär våra liv och alltid ser en väg kan vi också våga se vår egen brist och erkänna vår ofullkomlighet. Det blir uppenbart att ingen lever av egen kraft. Det är en nåd att vara född och en gåva att vår framtid och vår

evighet vilar i Guds händer. När vi söker trons centrum öppnas också våra ögon för den värld vi lever i. I stället för att oroas för att själva hamna utanför kan vi lyfta blicken och se de människor som behöver oss.

Ivrig och engagerad ger Jesus en mängd liknelser för att få människor att öppna sig för varandra. Man kan inte förverkliga sitt liv i avskildhet från andra. Att vinna sitt liv genom att avskärma sig från omvärlden är att förlora det. Bara genom att vända blicken mot medmänniskan kan vi behålla livet i vårt eget liv (Mark 8:35-36).

Jesu avsikt med ord som dessa är alltså att vända perspektivet från självtillräcklighet till ett liv där vi bär varandra. Men vad händer när vi med vår rädsla möter Jesu ord och bilder? När vi hör orden om att förlora sitt liv kan vi i stället bli ännu mer fångna i oss själva. Då kan de liknelser som skulle väcka vår kärlek i stället öka vår rädsla och fånga oss i vårt eget.

Därför behöver vi närma oss det centrala att Gud bär varje människa i hennes liv. När Gud får ge oss tryggheten att ingen lämnas utanför, då kan vi se det *verkliga* allvar som ligger i Jesu liknelser. Vi kan se dem som hungrar eller törstar, dem som är utan hem eller kläder, dem som är sjuka eller i fångelse. Och vi handlar inte för vår egen skull utan för deras skull som behöver oss.

Att alltmer förnimma hur nåden genomsyrar allt, är att vara buren och därför kunna bära andra. Vi får chansen att bära Guds kärlek vidare och förverkliga våra liv i närhet och solidaritet. När vi inte längre ser till det som gynnar oss själva, och inte siktar på att själva belönas, då är det i tro och kärlek som vi går vår medmänniska till mötes. Så föds liv och läng-

tan i Jesu efterföljd. Då kan kyrkan bli det rum där vi bär
varandra och själva är burna av den som bär allt.

Öppen för alla

Ibland ställs frågan: Var Jesus öppen för alla eller ställde han krav? Frågan är svår att svara på, eftersom det enda Jesus krävde var just öppenhet för alla. På samhället och på de religiösa ledarna ställde han kravet på en öppen gemenskap där ingen hade större hemortsrätt än någon annan. ”Jag har inte kommit för att kalla rättfärdiga, utan syndare”, sa han till dem som stängde andra ute med sina regler och krav (Matt 9:13).

Det faktum att Jesus kunde bli arg och upprörd över människors handlande tas ibland som skäl för att kyrkan idag borde sätta gränser och begränsa människors frihet. Men Jesus blev ju arg just över att människor begränsade varandras utrymme och ville tvinga andra att gå den väg de själva gått. ”De binder ihop tunga bördor och lägger dem på människornas axlar, men själva rör de inte ett finger för att rätta till dem”, säger han (Matt 23:4).

Jesus protesterade högt och ljudligt mot att religionen blev en tvångströja för den enskilde. Den ställde orimliga krav på den fattige och lurade den mäktige att bry sig mer om sin egen framtid än om den fattiges liv. Självtalade Jesus om en gemenskap där kärleken var viktigare än reglerna och medmänniskan var viktigare än den egna rättfärdigheten.

Ett sådant synsätt kan både skrämja och befria. Det väcker förväntan hos dem som står utanför mänsklig gemenskap, dem som inte har mycket trygghet att förlora men desto mer att vinna på att dörrarna står öppna. Men frågan är hur vi människor gör när vi hittat in i en gemenskap. Stänger vi

dörren efter oss, eller håller vi upp dörren för den som är på väg?

Det gäller att de som ber om väckelse i kyrkan inte blir alltför rädda när väckelsen kommer. Nya människor hittar nya språk för att tala om Gud och nya sätt att tänka och leva i trons sammanhang. Då måste de som bett för förnyelse själva vara öppna för nya ord och nya vägar.

Men, frågar någon, blir inte gemenskapen väldigt otydlig om man inte ställer krav och sätter gränser? Denna fråga bygger på tanken att identitet och trygghet skulle skapas av tydliga gränser. Men Jesus visar en identitet som inte alls bygger på avgränsning, utan i stället utgår från ett tydligt centrum.

Grunden för den trygghet Jesus talar om är att ingen stängs ute. Den radikala öppenheten är centrum i förkunnelsen. Och det är när vi begränsar varandras rörelsefrihet och tankefrihet som vi förlorar vår identitet och förvandlas från Kristi kyrka till vår egen klubb.

Bara om någon av oss vill utnyttja öppenheten för att göra sig själv stor, måste vi protestera. Om några utnyttjar friheten till att trampa på andra, måste vi påminna om vad det är för frihet vi har. Om de nya vindarna är snålare än de gamla och de nya vägarna blir smalare än de förra, då ska vi säga ifrån. I övrigt är vår kallelse som Jesu lärjungar på 2000-talet att öppna alla dörrar som stängt människor ute och gjort skillnad på människor.

När murar rivs blir både Gud och människor synliga. Jesus visar att den som ser Gud också får ögon för sina medmänniskor. De gamla orden om att älska Gud över allting och sin nästa som sig själv rymmer en stor visdom. Med Gud i

centrum blir vi öppna för varandra som människor. När vi öppnar oss för mänskliga behov hos oss själva och varandra, då finns Gud i blickfånget.

”Jag var hungrig och ni gav mig att äta, jag var törstig och ni gav mig att dricka, jag var hemlös och ni tog hand om mig, jag var naken och ni gav mig kläder, jag var sjuk och ni såg till mig, jag satt i fängelse och ni besökte mig. Allt det ni har gjort mot dessa minsta det har ni gjort mot mig”, säger Jesus (Matt 25:35-40). Han solidariserar sig med de utsatta och visar hur den som lever nära andra människor också lever nära Gud, i en tro som förenar oss med alla.

Tro som förenar

Jag läser om en man på 1500-talet, som kämpar med sin bild av Gud. Av stränga lärare har han fått bilden av en hård och krävande Gud som aldrig blir nöjd utan ständigt begär mer av sina barn än de kan uppfylla. Ständigt plågas han av känslan att inte räcka till. Men så en dag, när han läser Bibeln som så många gånger förr, öppnar sig texten på ett nytt sätt. Han läser Paulus ord om tro och nåd. En ny bild av Gud blir synlig. En ny väg öppnas.

Mannen jag läser om är Martin Luther, som levde för snart 500 år sedan. Men jag tänker att han också kunde heta Martin Larsson och vara uppväxt i 1900-talets Sverige. Det viktiga är att han vågar lägga åt sidan de ord i Bibeln där tro används för att göra skillnad på människor (Joh 3:18 och 3:36). Han vågar lita till Paulus ord om den tro som förenar olika folk och ytterst alla människor (Rom 3:21-5:19), den tro som är kärlek och nåd, och som för oss oändligt nära varandra och Gud.

Jag är övertygad om att en levande tro hjälper en människa att leva och se meningen med livet. Tro kan öppna en människas ögon för omvärldens behov och inspirera henne att göra något av sin längtan. När tron på Gud ger oss hopp för framtiden ger den oss också kraft att ta ansvar för oss själva och andra. Därför föds en längtan att varje människa skall få växa i sin tro och alltmer bäras av den tro som ger liv och hopp.

Men det behöver inte betyda att somliga människor tror och andra inte, eller att somliga har en godkänd tro medan andra

får sin tro underkänd. Tron har en stor förmåga att öppna människors ögon för sitt eget innersta, för varandra och för Gud. Låt oss då inte göra själva tron till något som skiljer människor från varandra.

Paulus talar om andens gåvor. En del, säger han, har fått tröstens gåva, medan andra har fått gåvan att vara frikostig eller barmhärtig. (Rom 12:6-8) Ingen skulle väl av detta dra slutsatsen att bara vissa kan trösta, eller att vissa har en godkänd tröst medan andra har en underkänd. Att ha fått tröstens gåva är snarare att ha fått en särskild förmåga på detta område, att använda för andra.

På liknande sätt säger Paulus att några har fått trons gåva (1 Kor 12:9). Det borde vara lika självklart när det gäller tron som när det gäller kärleken, att alla har tro, men att somliga fått den i särskilt mått, att använda till allas bästa. Så blir det också när vi tar till oss att Gud ger frihet och liv åt alla människor. När vi litar till att Gud går med varje människa genom livet och bevarar henne med sin eviga närvaro, då kan vi se likheten mellan tron, hoppet och kärleken.

Vi kan sluta skilja tron på Gud från tron på livet och tron på framtiden. Vi kan sluta diskutera vilken tro som skulle duga eller inte duga och vilken som räcker eller inte räcker. Vi kan sluta tala om gränserna för en rätt tro och i stället koncentrera oss på centrum i vår tro, att Gud skapat oss alla, kommer oss nära i Jesus, bär oss tillbaka till sig genom liv och död och ger oss ett hopp för framtiden och evigheten.

Vi kan ge plats för tvivel och tveksamhet, liksom för tillit och förtröstan, när det inte handlar om vem som har den rätta tron. Vi kan släppa fram vår oro och ångest för vår framtid på denna sargade jord och be Gud försätta berg med

den spillra av tro vi ännu bär. Vi kan se likheter över samfundsgärnsrer och religionsgränser och se hur vårt sökande efter mening är hopflätat med andras.

Ivrigt kan vi be Gud om mer tro på den Jesus som möter oss i varje människa, mer hänsyn till andras behov och uttrycksätt, mer hopp för den värld vi lever i och mer kärlek till oss själva och till allt som är. Så kan tron åter bli ett uttryck för Guds nåd som i Paulus eller Luthers skrifter. Så får tron vara den gåva som gror hos var och en och därför inte skiljer människa från människa. Vi bärs av den tro som förenar.

MED ANDRA ÖGON

En god och rättvis Gud

Den gamle prästen kommer in i rummet där konfirmanderna har samlats. Han brukar komma väl till tals med ungdomarna och har glatt sig över att ha eftermiddagen tillsammans med dem. Den gamle prästen har lätt att berätta så att unga människor lyssnar. Men idag är det alldeles omöjligt. Flickorna och pojkarna ställer tusen frågor och vid varje svar väcks en ny fråga.

Den gamle prästen har återberättat tre kapitel ur Uppenbarelseboken (Upp 19-21). Han ville förmedla hoppet om en värld där freden har kommit. Han ville ge bilden av en god Gud som besegrar det onda och ger människor en framtid. Han har berättat om hur allt ont en gång skall gå under och målar bilder av hur Gud själv skall bo bland människorna och torka alla tårar från deras ögon (Upp 21:3-4). Han har gett bilden av hur rättvisan segrar när de onda förgås.

Men ungdomarna hör inte det som den gamle prästen vill förmedla. När Uppenbarelseboken målas som en framtidsvision, kan de inte se att Gud är god. De går inte med på att det skulle vara rättvist att några skall bevaras hos Gud medan andra skall gå under. Ungdomarna tänker på de onda människornas mammor, deras syskon, deras barn och dem de lever tillsammans med. De funderar över hur människor blir onda och om inte alla har kvar en strimma kärlek. Något av godhet finns väl ändå i varje människa, innanför det hårda skalet.

Därför fungerar inte de gamla tolkningarna längre. Den berättelse som för prästen betyder att godheten segrar över

ondskan ger ungdomarna intrycket av att Gud själv är ond. Orden om rättvisans seger ger dem bilden av en orättvis Gud. Vackra meningar om att döden inte skall finnas mer och ingen sorg, klagan eller smärta förlorar sin goda klang när det står att ”de feiga och otrogna och skändliga, mördare, horkarlar, trollkarlar, avgudadyrkare och alla lögnare” har sin plats i sjön som brinner av eld och svavel (Upp 21: 4, 8).

Gud är rättvis och god, det har alltid varit grundtankar i kristen tro och det är viktigt att föra dem vidare i varje generation. Men problemet är att det som *en* människa uppfattar som gott kan någon annan uppleva som ont. Det som i en tid framstår som rättvisa upplevs i en annan tid helt annorlunda.

I både Gamla och Nya testamentet kan tankarna om Guds godhet och rättvisa illustreras med bilder av att de onda går under. I de sammanhangen verkar Bibelns författare övertygade om att rättvisa uppnås när mina fiender dör och jag får leva ostört i mitt land. Det hela bygger på att jag är god medan min fiende är ond.

Men den bilden fungerar inte för de flesta människor idag. För det första vill vi inte dela upp människor i vänner och fiender. Även om vi har ovänner och kan känna hat inför människors handlingar vill vi inte göra en sådan uppdelning. För det andra hittar vi inga helt goda eller helt onda människor. Vi känner vår egen dubbelhet alltför väl. Vi förstår att även de vi kallar helgon hade bra och dåliga sidor och vi inser att också de som gjort ont mot oss har drag av godhet.

Vi bär hoppet att den ondska och det lidande som är en del av vår verklighet en gång skall upphöra. Vår tro är att kärleken är evig medan hat och orättvisor skall få ett slut. Men

lösningen kan inte vara att vissa människor går under. Det skulle inte vara rättvist och det löser inte ondskans problem. I stället ger det bilden av Gud som en tvivelaktig despot som använder ondskans maktmedel.

Därför behöver vi en annan bild av Guds godhet och rättvisa. Vi söker en alternativ vision av det godas seger. Och vi kan också hitta den visionen inom Bibelns pärm. Vi kan ana den i Jesu sätt att möta människor utan gränser och begränsningar och vi kan se den uttryckt i Paulus ord om alla människors likhet inför Gud.

Paulus kan tala om hur försoningen i Kristus kommer alla människor till del. Liksom alla har dött genom Adam skall alla bli levande genom Kristus. Paulus målar bilden av liv över alla gränser. Allt det onda är förgängligt medan kärleken i var och en bärs vidare. Till sist är själva döden borta och Gud är allt i allt (1 Kor 15:20-28).

Denna vision kan ge ett lika hoppfullt budskap idag som någonsin. Den bär budskapet om en god och rättvis Gud och hjälper oss att inte skilja goda människor från onda. För målet är inte att *de* onda går under medan *de* goda består, utan att *det* onda förlorar sin kraft medan *det* goda bärs vidare.

Uppgåelsen sker inom varje människa. Det finns sådant vi måste lämna bakom oss för att gå vidare. Men Gud ser också våra goda sidor, människan bakom det omänskliga och barnet innanför skal och murar. Därför vågar vi tro att Gud ”som vill att alla människor skall räddas och komma till insikt om sanningen” (1 Tim 2:4) också en gång skall nå sitt mål.

Denna vision ger oss kraft att protestera mot ondska och orättvisor i den värld där vi lever. Med Gud som föredöme och livskraft inom oss får vi riva murar där människor stängts inne, bygga broar där människor hållits utanför och bära liv där döden har fått råda. Med den tro som förenar får vi upprätta den människa som blivit slagen och befria den människa som gjort någon illa, i förtröstan på att domen och upprättelsen kan ge dem båda en framtid.

Att byta perspektiv

Jag fick höra Selma Lagerlöfs berättelse om Fågel Rödbrost. Han var förtvivlad över detta namn som Gud hade gett honom, för han var ju inte alls röd på bröstet utan grå över hela kroppen. Gud hade viskat i hans öra att färgen på bröstet hörde ihop med hans eget handlande och den stackars fågeln greps av prestationsångest. Först försökte fågeln älska så mycket han någonsin kunde. Sedan försökte han sjunga så vackert det bara gick och till sist försökte han kämpa i striden så hårt som möjligt. Men ingenting hjälpte. Bröstet var lika grått som förut.

Till slut gav fågeln upp, övertygad om att han aldrig skulle nå sitt mål och få sitt röda bröst glömde han sig själv. Nu blev han vittne till hur en man blev korsfäst med törnekrona på huvudet. Från sitt innersta kände fågeln att han måste göra något för mannen. Han flög ner och drog ut en tagg ut mannens huvud. Samtidigt föll en droppe blod på fågelns bröst. Bröstet färgades rött och färgen blev kvar. Så hade fågeln nått sitt mål och blivit den han var tänkt att vara, när han släppt tanken på sig själv och handlat i spontan kärlek.

Precis som sagans Fågel Rödbrost kan vi människor behöva byta perspektiv för att ledas av kärleken. I evangeliernas berättelser är Jesus den som får människor att visa kärlek till varandra. Utan krav eller villkor blir Jesus gäst hos Sackaios. Dennes svar blir att ge hälften av vad han äger till de fattiga och att betala fyrdubbelt igen om han pressat ut pengar av någon (Luk 19: 1-10).

När vi inte ser varandra och det som förenar oss, utan satsar allt på att rädda vårt eget liv, är risken att vi förfelar vårt liv och på det sättet förlorar det (Luk 9:24). Guds svar på människors kärlekslöshet är att komma nära oss genom att själv bli människa – till förebild och till försoning.

Men vi människor har svårt att ändra vårt synsätt. Det perspektiv vi behöver lämnas tycks vara djupt rotat. Så snart Jesus tystnar vänder någon på det han sagt och vi är tillbaka där vi började. Vi lämnar den tro som för oss nära varandra och bygger en värld med vår egen framgång i centrum.

Gamla testamentets profeter hade högljutt påmint om behovet att hjälpa de utsatta, inte minst änkan, den faderlöse och främlingen i landet. På samma sätt påminner Jesus om behovet att se och förbättra livet för den fattige, den som hungrar eller törstar, saknar hem och kläder, är fångslad eller förtryckt. Vår nästa behöver att våra ögon öppnas.

För att ändra vårt synsätt och vända perspektivet ger Jesus flera liknelser. Den mest kända är kanske den om fåren och getterna (Matt 25:31-46). Glöm er själva en stund, vill han ropa. I varje stund ni försöker vinna livet genom att se till ert eget bästa förlorar ni det liv ni har här och nu. Med bilden av en kung som ger belöningar vid livets slut vill Jesus visa vad som gör livet rikt. Genom att se vår nästa med kärlek kan vi förverkliga vårt liv, men i den stund målet blir det egna livet har vi i stället förlorat det.

Vad har då kyrkan gjort av denna liknelse? Inte många har sett att den handlar om vår medmänniska här och nu. Man har tagit bilderna bokstavligt när det gäller en dom efter döden och fastnat i oro för sin egen framtid. Och man har tappat det verkliga allvaret som ligger i att medmänniskan

behöver oss. Jesus ville flytta vår blick från vårt eget liv till *vår nästas* liv. I stället flyttade vi blicken till *vårt nästa* liv – och blev kanske ännu mer upptagna än förut med vår egen välgång.

Men den som tror att Gud bär varje människa och ytterst innesluter var och en i sitt rike kan se den goda och den onda sidan i varje människa. När vi läser liknelsen om fåren och getterna blir det då uppenbart att varje människa är både får *och* get. Varje människa har sidor som faller under domen, men har också en kärlek som blir till räddning både för henne själv och för andra.

Utifrån detta perspektiv är inte avsikten med berättelsen att den som lyssnar eller läser skall börja tänka mer på sig själv och sin egen räddning. Jesus vill tvärtom hjälpa oss att se människan i varje människa vi möter. Allvaret i liknelsen är medmänniskans betydelse.

Det vi gör för den som lider nöd har betydelse för Guds rike och det vi inte gör blir inte gjort. Domen är att en gång få se sanningen om vårt eget liv och se hur många gånger vi gått förbi. Räddningen är den gudomliga kärlek som hjälper oss att ta emot förlåtelse från oss själva, från varandra och från Gud.

Det är för livets skull, vårt eget och våra medmänniskors liv, som vi behöver hitta kärleken inom oss. Gud får hjälpa oss att hålla tillbaka de drag som leder till fördärv för andra och därmed för oss själva. Bilden av fåren och getterna för oss på det sättet nära varandra som människor, i stället för att dela upp och stänga ute.

Dopet som tecken

Julen är den kanske största högtiden i vårt land. Den sätter sin prägel på våra hem men får också många av oss att gå till kyrkan. Vi lyssnar till berättelsen om hur Gud själv föds som barn i ett stall. Om vi kommer tillbaka på trettondagen får vi höra om de vise männen som med stjärnhimlens hjälp kommer långt ifrån för att hylla den lille. När jultiden sedan avslutas på kyndelsmässodagen får man återigen höra om ljuset som lyser för alla folk.

Så visar berättelsen om Jesu födelse att Gud inte gör skillnad på ett heligt folk och andra folk. Detta var grundläggande i den unga kyrkan. Tron att Gud blir människa blir en tro som förenar alla folk på jorden. När barnet föds förenas andligt och kroppsligt, osynligt och synligt, Gud och människa. Gud visar närhet till allt levande. Gränsen mellan Guds folk och andra försvinner, eller som det uttrycks i brevet till Efesos: ”Ty han är vår fred, han har med sitt liv på jorden gjort de två lägren till ett och rivit skiljemuren” (Ef 2:14).

Det här blir en utmaning för alla som vill leva i Jesu efterföljd. Hur kan man tala om Guds närhet till oss människor, utan att bygga upp ett nytt heligt folk som skiljs från andra? Om den frågan är viktig när vi samlas kring barnet i krubban, så är det ännu viktigare när vi kommer till kyrkan för att bära våra egna barn till dopet.

Därför kan man bli ledsen över de ord som enligt kyrkans handbok skall inleda en dopgudstjänst. Där finns ett antal fraser som så lätt står i vägen och gör skillnad på människor. Dopets uppgift att öppna vägar och bygga broar verkar vara

glömd. Skymt blir nådens budskap om ett dop som förenar oss med både Gud och varandra. Inledningsraderna bekräftar bilden av en kyrka som delar upp och stänger ute. Därför måste vi söka andra ord och bilder.

En nyckel kan då vara att tala om dopet som ett *tecken*. Barnet *blir* inte medlem av Guds familj vid dopet, utan dopet är ett tecken på det barnskap som funnits från livets första andetag. Det är inte vid dopet utan vid *födelsen* som man *förs in* i ett liv i förening med Gud. Dopet är ett tecken på att Gud är livet i oss alla och bär oss från livets början till tidens slut.

Någon berättar att detta sätt att tala om dopet är typiskt för metodistisk dopteologi. Den har beskyllts för att vara svag och luddig, men har i själva verket mycket att ge. Framvuxen i en situation av social omsorg har den låga trösklar och visar på den Gud som alltid finns nära och ständigt går till mötes. Just därför passar den också ypperligt i en luthersk kyrka. Luther gjorde sitt yttersta för att Guds nåd skulle bli tydlig i den tid han levde. Att vara luthersk idag blir därför att göra allt för att Guds nåd skall bli tydlig i vår tid och vid våra dop.

Ändå behöver vi kanske inte skapa nya ord, eftersom många av Bibelns texter om dopet är både öppnande och nåderika på ett sätt som kan bära också idag. Genom sina brev är Paulus vårt äldsta vittne om dopet. Varje gång han talar om dopet är det för att påminna om likheten bland de döpta. Aldrig anknyter han till dopet för att göra skillnad på folk. I samband med dopet framställer han Gud som oändlig nåd och kärlek och aldrig som den som delar upp och gör skillnad.

Bland de kristna i Galatien var frågan om man kunde vara kristen fast man inte var jude. Naturligtvis kan man det, säger Paulus, av flera skäl. Genom tron är *de alla* barn till Abraham, har blivit rättfärdiga och har fått anden (Gal 3:1-14), alltså är det ingen skillnad mellan dem. Sedan tillägger Paulus att de alla är döpta. Därigenom är ingen längre jude eller grek, slav eller fri, man eller kvinna. (Gal 3:26-28) Dopet visar att de alla duger som de är.

Samma förenande funktion har dopet och anden i Paulus första brev till Korinth. ”Med samma Ande har vi alla döpts att höra till en och samma kropp, vare sig vi är judar eller greker, slavar eller fria, och alla har vi fått en och samma Ande att dricka” (1 Kor 12:13). Paulus tar alltså dopet till stöd för att det inte är någon avgörande skillnad mellan olika grupper av döpta.

I brevet till Rom kan samma sak vara lite svårare att se. Men sammanhanget är att Paulus just pläderat för att alla människor är likställda så till den grad att de alla en gång blir frälsta (Rom 5:18-19). Han vet att denna tanke väcker protester från somliga och han vill försvara sin tro. Påstå inte, menar han, att vi skulle börja leva omoraliskt bara för att nåden och förlåtelsen är stor. Vi har ju alla döpts in i Kristus Jesus (Rom 6:1-4).

När man så småningom började döpa *barn* i kyrkan kunde man ytterligare betona dopet som nåd och gåva. Var och en kan förstå att det inte är ett barns prestationer som gör dopet möjligt. Dopet är en gåva och ett tecken på en gemenskap där ingen är förmer än de andra.

Ändå har dopet i historien använts till att markera gränser. Under en period begravdes odöpta barn utanför kyrkogår-

den, eftersom de inte ansågs höra till Guds familj. Och alldeles häromåret bestämdes att man i princip skall vara döpt för att höra till Svenska kyrkan, även om man också kan man vara medlem ”på väg mot dopet”.

För att undvika att dopet får en uppdelande funktion är det därför viktigare än någonsin att se dopet som ett *tecken* på en relation som redan finns mellan Gud och den som döps. Dopet är då ingen gräns utan en kanal för Guds nåd. Dopet skapar ingen gräns utan befriar oss från gränser.

Med ett sådant synsätt blir dopet en öppen dörr som aldrig slår igen. Det visar på den Gud som alltid låter sitt ljus flöda in över våra liv, som en strålande sol en vacker vårdag eller som ett flämtande ljus i höstmörker. Dopet är en kärleksförklaring från den Gud som skapat världen, en påminnelse om hur Jesus för oss nära Gud och varandra och ett tecken på det liv som förenar oss alla.

Ta ondskan på allvar

Hur blir det då med ondskan, om alla människor har Gud i sitt hjärta och vid sin sida? Det är en fråga som ofta ställs, inte minst på prästutbildningen, när Guds nåd kommer på tal. Om man tror att Gud håller det lilla barnet i sin famn redan före dopet och att samma öppna famn blir slutmålet för var och en, bortser man då från ondskan och ringaktar lidandets problem? Eller är det kanske precis tvärtom?

Med en traditionell syn på arvssynden har man delat upp världen i två sfärer och tänker att den ena sfären står under inflytande från det onda. I den andra sfären har Gud makten. Man tänker att människan genom arvssynden föds in i det onda sammanhanget. När en människa döps tar hon steget från den ena sfären till den andra. Denna bild utgår från den tredelade världsbilden där människan på jorden lever mellan det godas värld i himlen och det ondas värld i underjorden och kan skyddas av goda änglar mot angrepp från onskans inflytande.

Med en sådan syn på tillvaron kan man skilja mellan onda människor som man placerar utanför Guds sfär och goda människor som står på Guds sida i kampen mellan ont och gott. Man kan placera sig själv bland de goda och placera ondskan i en annan del av världen. Är det inte då som risken finns att man tar lätt på onskans problem och sin egen delaktighet i världens lidande?

Att se varje barns början i Guds famn och varje människas slutmål i Guds närhet tvingar oss i stället att se två sidor hos varje människa. Vi vet att alla, vare sig vi är döpta eller inte,

ibland låter våra handlingar styras av kärleken, men i andra fall ger efter för andra drifter. Vi vet att människor, som under många år levt ett lugn och harmoniskt liv, under svåra omständigheter kan utföra mycket ont.

Om vi tänker oss arvsynen som människans benägenhet att bortse från andra varelsers värde och andra människors känslor och satsa all kraft på sig själv eller sin egen grupp, så kan denna tanke hjälpa oss att förstå tillvaron. Då tänker vi på arvet från tiden innan vi utvecklats till människor. Risken att handla omänskligt gör oss angelägna att ta ställning för det vi tror på och motarbeta de destruktiva krafterna som också bor i våra kroppar.

Men med denna syn blir det också viktigt att inte tala om synd i fel sammanhang. Det är naturligt för katten att leka med råttan, men när människan gör samma sak kallar vi det synd eller ondska, eftersom vi tror att människan kan lyssna till kärlekens röst och handla annorlunda.

Det är också naturligt för ett barn att ta alla spadarna i sandlådan. Den drift som hjälpte oss som art att utvecklas till människor är också naturlig för barnet. Någonstans i övergången mellan barndom och vuxet liv kan vi sedan tala om medvetna val och lägga skuld på den som endast ser till sitt eget bästa.

Därför leder det fel att säga att barnet renas från synd genom dopet. Det är vi vuxna som behöver förlåtelse, och vi behöver den dagligen vare sig vi är döpta eller inte. Som vuxna behöver vi ställas inför valet mellan ont och gott, och vi behöver be att kärleken skall få prägla vårt liv för varje ny tid vi går till mötes.

Det betyder också att vi aldrig blir färdiga som människor så länge livet pågår. Vi lever med den ständiga strävan att acceptera oss själva som vi är, men också söka förändring för vårt eget och andras bästa. Vi får hämta kraft ur Guds förlåtelse, för att kunna ge och ta emot förlåtelse människor emellan. Men tryggheten i förlåtelsen ger oss också mod att se våra svagheter och brottas med vår egen skuggsida. Den ger kraft att se andra människors behov och rättigheter. Den som någonstans har anat en villkorslös kärlek kan hämta mod ur den erfarenheten till försvar för dem som lider.

Att se Guds närhet till varje barn som föds och varje människa som dör är alltså inte att se bort från ondskan. Att tro på den Gud som når över alla gränser är att aldrig låta ondskan stå oemotsagd. När vi börjar kunna skilja mellan ont och gott, då är Gud redan där för att leda oss på goda vägar. När vi når till livets slut, bortom alla framgångar och tillkortakommanden, då är Gud fortfarande nära och bär oss i sin kärlek. Däremellan har vi att leva våra liv. Att hämta mod och kraft ur en sådan tro, det är att ta både godheten och ondskan på allvar.

Vår egen omvändelse

Vad får omvändelsen för betydelse, om Gud är lika nära alla människor oavsett läggning och grupptillhörighet? Den frågan är vanlig. Och svaret är att omvändelsen är lika viktig, men får en något annorlunda innebörd.

Det är inte längre *andra* som behöver omvända sig för att bli som vi eller gå den väg som vi redan har valt. I stället behöver *vi alla* vända om varje dag. Det är inte en främmande Gud vi då slår följe med. Vi vänder tillbaka till vår Gud, varandra och oss själva.

Det visar sig att nästan alla avsnitt i Nya testamentet som tar upp omvändelsen pekar på just denna sida av saken. Undantaget är Apostlagärningarna, där det några gånger talas om hur människor omvänder sig för att följa en ny väg i livet (Apg 9:35, 11:21, 15:19 och 26:18-20)

Men när Paulus talar om omvändelse talar han om hur Israels folk vänder om och ser sin egen Gud med öppna ögon (2 Kor 3:16). Sitt eget möte med Jesus på vägen till Damaskus framställer Paulus inte heller som en omvändelse från en tro till en annan, utan som en kallelse från den Gud som utsett honom för detta uppdrag redan i moderlivet (Gal 1:15).

De få gånger Jesus nämner omvändelse handlar det också om att vända tillbaka till den Gud man redan tillhör. Så är det när Johannes döparen och Jesus ropar ”Omvänd er och tro på budskapet” (Mark 1:4, 15). De påminner om något som deras trosfränder hade tappat bort. Tron skulle vara till glädje för dem själva och andra. Den skulle få dem att se

varandras behov. Ändå hade man förlorat sitt engagemang för de mest behövande och kunde skylla olyckor på dem som drabbats. Då innebär omvändelse att hitta ett liv i gemenskap och solidaritet med andra människor (Luk 13:1-5).

I övrigt talar Jesus om omvändelse för dem som redan tagit till sig hans inbjudan. Det är hans egna lärjungar som får höra att de behöver omvända sig. När de åter tappat blicken för Gud och medmänniskan och ser sin egen välgång som en isolerad företeelse och det högsta goda, då behöver de vända om. De behöver vända sig mot Gud och medmänniskan och se sig själv i detta sammanhang.

När Petrus tror sig ha särskild styrka får han höra att han kommer att förneka Jesus och inte våga stå för gemenskapen med lärjungarna. Men sedan skall han vända om och ge de andra styrka (Luk 22:32). När lärjungarna ser till sitt eget bästa och frågar vem som är störst i himmelriket, då säger Jesus att de behöver omvända sig och bli som barn (Matt 18:3).

I gemenskapen, utlämnade åt varandra och med en Gud som gör oss alla till syskon, där ligger vår framtid. Från ett liv där vi skiljer oss från andra behöver vi vända om. Det är vad omvändelse handlar om i Nya testamentet och idag. Att kärleken når över alla gränser gör inte omvändelsen mindre viktig. Det är för denna kärleks skull som vi ständigt kallas att vända tillbaka till Gud och våra medmänniskor.

Att vara utvald

Tanken att jag är utvald kan vara underbar eller fruktansvärd. Underbart är det att bli utvald för ett särskilt uppdrag. Man blir smickrad av förtroendet och fylls av förväntan. Det fattas en sångare i skolans kör, som skall uppträda i morgon. Ledaren frågar mig om jag kan ställa upp med kort varsel. Kompisarna vill att jag skall vara med. De tror att jag kan. De litar på att jag klarar det.

Tanken att vara utvald är på djupet positiv när vi får uppleva en kallelse i livet, tar på oss ett uppdrag och utför någonting viktigt, för oss själva och andra. Det är en väldig glädje att se någonting som just jag är lämpad för och kan utföra. När man dessutom får känna att någon behöver mig, att min uppgift är viktig för andra, då kan glädjen över att vara utvald fördjupas ytterligare. Andras liv berikas när jag finner en mening i mitt liv.

Men tanken på att vara utvald kan också ta en annan vändning. Fruktansvärt är det om min känsla av att vara utvald förkrymper andras möjlighet att leva sina liv. När tanken på att vara utvald glider över i känslan av att vara förmer, ha större värde och ha rätt till större utrymme än andra, då är tanken missbrukad. Om jag ser mig som utvald *till skillnad* från andra och för min egen skull, då öppnas vägen till oförståelse och utanförskap, orättvisa och diskriminering.

Våra tankar om en egen plats i tillvaron och en särskild uppgift i livet är heller aldrig odelat positiva. Vi rättfärdigar orättvisan i världen. Vi säger det inte rakt ut och tänker kanske inte tanken till slut. Men när vi försvarar vårt sätt att

leva tar vi ofta hjälp av tanken att människor har olika uppgifter i livet och olika platser där det är tänkt att de skall leva.

Om vi dessutom tror att Gud vill ge somliga av oss en evig tillvaro skild från andra, varför skulle det då vara fel att vi lever åtskilda nu? Så kan vi försvara att vi har det bättre än andra människor i vårt eget land och att vårt land har bättre förutsättningar än många andra länder. Därför är det så viktigt att vi tänker oss för när vi talar om att vara kallad och utvald i trons sammanhang. Det är oändligt viktigt hur vi använder bibeltexterna – om vi låter dem föra oss längre ifrån eller närmare varandra.

Paulus talar om att vara kallad och utvald. Först och främst använder han orden för att visa likheten mellan människor. De judiska kristna är inte förmer än dem som kommer från andra folk, för alla hör de genom tron till Guds utvalda folk.

Men hur blir det då med de judar som inte tror? undrar Paulus i brevet till Rom. I sin iver att likställa alla kristna har han framställt en uppdelning inom det judiska folket utifrån tron på Jesus. I brevet försvarar han denna uppfattning med att Gud förbarmar sig ”över vem han vill och förhärdar vem han vill” (Rom 9:18).

Paulus söker stöd i skriften för denna syn och hittar orden att ”om än Israels söner är talrika som havets sand skall bara några få bli räddade” (Rom 9: 27). Men den som läser vidare i samma brev kan se att Paulus inte talar om någon evig uppdelning, utan försöker förklara sina judiska syskons ställningstagande i sin egen tid. I sina liv har de tagit olika ställning, men ytterst finns likheten också inom det judiska folket för till sist ”skall hela Israel bli räddat” (Rom 11:26).

Det blir viktigt hur vi som läser Paulus brev använder hans ord. I stället för att se Paulus ambition att först likställa alla troende, i nästa steg alla judar och ytterst alla människor, har man många gånger tagit hans ord som stöd för att göra skillnad på människor. Man har talat om att vissa är utvalda och andra inte, och det med evig verkan. Med en sådan tolkning har man kunnat öppna vägen för orättvisor och utanförskap.

Men när vi får ögon för den vision i Paulus brev som talar om en framtid och en evighet för varje människa, då öppnar sig en helt annan bild. Kallelse och uppdrag blir gåvor som inte leder oss bort från världen utan för oss närmare varandra, precis som trons gåva skall användas inte för egen vinning utan för andras bästa.

I Gamla testamentet är det framför allt Guds *folk* som är utvalt. Många gånger upprepas att man inte valdes för att man var förmer än andra folk – tvärtom var man mindre. Profeterna påminner om att Gud ingått ett förbund med sitt folk ”till ett ljus för de andra folken”.

Redan i Första Mosebok, när berättelsen lämnar hela mänsklighetens urhistoria och riktar in sig på det utvalda folkets sammanhang, sägs också att ”i dig skall alla folk bli välsignade” (1 Mos 12:3). Så är det yttersta syftet aldrig att ge det utvalda folket en annorlunda framtid och ännu mindre en annorlunda evighet. Målet är att alla folk skall välsignas.

Just detta bibelställe citerar Paulus (Gal 3:8) när han talar om den tro som förenar alla folk och gör det möjligt för alla människor att leva lika nära Gud. Genom Kristus uppfylls alltså den välsignelse för alla folk som omtalas i löftet till Abraham.

Enskilda människor utväljs i Gamla testamentet inte heller för sin egen skull utan för andras. De utväljs inte till evig särskildhet utan till ett uppdrag i tiden där och då. Det gäller en patriark som Jakob (Rom 9:13), men också profeter och apostlar. Paulus beskriver hur den enes sändning behövs för den andres tro och ger ett citat från Jesaja: ”Skönt ljuder stegen av den som kommer med budskap om goda ting” (Rom 10:15).

I samma brev visar Paulus hur Israel gjort det möjligt för alla folk att hitta fram till Gud. Så kommer det utvalda folket inte ens först, som man kanske väntat sig, utan sist – men räddas dock vid sidan av andra folk (Rom 11:25-26). Också sin egen kallelse ställer Paulus i relation till andra människor. Han beskriver döden som en vinning, ”men för er skull är det viktigare att jag lever kvar här” (Fil 1:24). Både den gemensamma kallelsen att vara lärjunge och de särskilda uppdrag som ges åt enskilda har målet att bära och bygga upp andra.

Nu som förr är det viktigt att se vår gemensamma kallelse som människor att upprätta och befria varandra och att så långt vi kan spegla Gud genom att vara mänskliga. Målet är att i alla dem vi möter se människor med samma rätt till liv och livsutrymme som vi själva. Vi får medverka till att varje människa får den plats hon behöver, varken mer eller mindre.

Vid sidan av denna gemensamma kallelse kan vi som enskilda se hur vi kallas till olika uppdrag utifrån våra särskilda gåvor och omständigheter. Vi inspireras att ta på oss särskilda uppgifter. Det är en oerhörd glädje att få känna sig utvald på detta sätt. Det ger anledning till tacksamhet.

Men det är viktigt att våra uppdrag och kallelser inte leder oss bort ifrån utan närmare andra människor. Vi skall inte bygga upp en världsbild där vårt uppdrag gör oss till förmer än andra, eller ger oss en framtid skild från deras. När Guds kallelse i stället knyter kärlekens band i våra liv och ställer oss i tjänst för andra, då blir uppdragen till välsignelse.

Då river vi fler murar än vi bygger upp och bygger fler broar än vi river ner. Då går vi in i Guds kamp för den mänsklighet som vi är kallade att vara delar i. Då kan vi se en glimt av det rike som Gud låter tränga fram i vår värld och som blir fullt synligt i den eviga tillvaro där varje människa har sin plats och sitt hem.

Frälst till gemenskap

Få ord är så laddade i trons sammanhang som *frälst* eller *frälsning*. Somliga kan fråga: *Är du frälst?* På den frågan ges inget utrymme för tvekan eller motfrågor. Inga förtydliganden görs. För att motsvara förväntan skall man kunna besvara frågan med ett rakt och enkelt *ja*. Annars anses man höra till dem som inte är frälsta.

Till frälsningen hör, enligt denna syn, att man har lämnat sitt gamla liv bakom sig. Den som är frälst skall ha flytt världen för att hålla sig till Kristus. Man har lämnat det vardagsliv man tidigare levde, eller tagit avstånd från det liv som andra lever. Till bilden hör att de frälsta anses vara ett fåtal i jämförelse med den värld av ofrälsta som omger dem.

Den här synen på frälsningen leder till att några människor är glada över att höra till de frälstas skara. Men den medför också att andra känner sig utestängda och att det stora flertalet inte vill ha med frälsningen att göra. Många som talar om sin tro undviker därför ord om frälsning, eller bedyrar att de inte är ute efter att *frälsa människor*.

Men nu vill jag påstå att det går att tala om frälsningen på ett sätt som inte skiljer ”frälsta” från ”ofrälsta”, eller ställer det kristna livet i motsats till vår gemensamma vardag. Och att det finns stöd i Bibeln för en annorlunda syn.

Bibelns författare talar om frälsning på flera sätt. Å ena sidan ligger frälsningen både bakom och framför oss. Ge-

nom Jesus Kristus har alla människor fått ”frikännande och liv”. Samtidigt är detta liv något som vi skall få del av en gång när tiden är fullbordad (Rom 5:18-19) Å andra sidan är frälsningen något som en människa kan uppleva i nuet. Denna dubbelhet är viktig för den som inte vill stänga andra ute genom sin syn på frälsningen.

Frälsning betyder ju *räddning*. I bakgrunden finns tanken att livet rymmer obesvarad längtan och ouppfyllda drömmar. Vi drömmer om ett liv där gemenskapen fungerar, där vardagen är trygg och vår strävan känns meningsfull. Vi längtar efter fred och frihet i både små och stora sammanhang. Men något hindrar att våra längtan uppfylls.

Det som lyfts fram i Bibeln är nu inte att denna längtan efter helhet och liv skulle ersättas av en annan längtan, eller att våra mellanmänniskliga relationer skulle vara oviktiga. Det bibliska är att människors relation till sig själva och varandra hör ihop med relationen till Gud, och att evighetens Gud även bryter in i människors vardag.

Det finns mycket som binder oss i destruktiva mönster. Vi låser varandra med krav och förväntningar. Vi fastnar i gamla vanor och håller varandra kvar i oförrätter. Vi begränsas dessutom av sådant som vi inte råder över. Sjukdom och död är en del av vår verklighet. Sorg och saknad sätter sina spår i våra liv. Vi lider till kropp och själ. Inte sällan upplever vi att livet ger vika för ondska och död.

Att tro på frälsningens Gud kan då vara att mitt i det svåra våga tro att kärleken är den starkaste av tillvarons alla krafter. Vi får tro att under sker när onda cirklar bryts och

låsta positioner öppnas. Vi får tänka att Gud delar vår situation och står på vår sida i kampen mot sjukdom och död. Gud både bär oss i lidandet och ger oss hopp om räddning.

Därför är det viktigt att Bibeln rymmer en vision om frälsning för alla människor. Det betyder inte att vi någonsin kan ställa allt till rätta här i världen. Inte heller kan vi leva våra liv fria från tidens och rummets begränsningar. Men det betyder att vi aldrig skall ge upp inför det som bryter ner. Och det ger oss ett trotsigt hopp, med kraft att bekämpa destruktiviteten inom oss och runt omkring oss.

Så får vi längta efter att frälsningens verklighet skall bli synlig helt och fullt. Vi kan be för vår egen frälsning, utan att släppa våra medmänniskor ur sikte. Vi kan glädjas när frälsningens verklighet bryter igenom i vardagens liv och kärleken övervinner destruktiviteten. Och vi kan glädjas när Guds närhet räddar oss tillbaka till oss själva och till varandra. Så skall ingen stängas ute av de frälstas gemenskap, när vi ser på frälsningen med andra ögon.

MED BLICK FÖR VARDAGEN

Leva i bön

En gång under min utbildning fick vi läsa böcker om bön. Jag bestämde mig snabbt för att aldrig själv skriva något i detta ämne. Allt jag läste kändes fel och jag kunde inte riktigt förstå varför. Var det så att varje ord var för ytligt för att beskriva bönen djup? Är det så att beskrivningar inte kan göra bönen rättvisa? Hur det än hängde ihop så verkade uppgiften omöjlig.

Men det skrivs böcker om bön. De köps, lånas och blir lästa. Föredrag om bön hålls på mer än ett ställe. Människor lyssnar och tar till sig. Så det är kanske inte ämnet eller språket det är fel på. Sakta gick det upp för mig att mina svårigheter kanske hade en annan förklaring. Kanske förstod jag precis vad författarna ville säga om bön. Kanske var det just för att jag förstod vad de sa som jag blev så missmodig. Kanske fanns det något i deras syn på bönen och det kristna livet som jag inte delar. I så fall är det just detta jag måste skriva om.

För mig är bönen framför allt människans enkla samtal med Gud. Eftersom Gud bor i människans hjärta vänder hon sig inåt i sin bön. Eftersom Gud också bor i våra medmänniskor vänder vi oss också utåt när vi ber. Bönen är en tyst relation lika mycket som formulerade ord. När vi blir medvetna om den Gud som lyssnar på oss kan vi samtidigt inse att bönen alltid har funnits där. När vi börjar inse hur nära Gud är, så börjar vi förstå att bönen aldrig upphör. Vi kan vara mer eller mindre medvetna om den, men relationen lever och ger oss näring.

När det gäller den del av bönen som formuleras i ord så är de enkla vardagsorden de viktigaste, de som formas vid diskbänken eller datorn, på cykeln eller traktorn. ”Gud, vad är meningen med allt detta? Nu orkar jag snart inte mer! Hur skall jag göra med jobbet? Gud ta hand om farmor och ta hand om min oro”.

Några av oss säger att Gud svarar på bönen. Andra uttrycker sig så att de genom bönen får hjälp att hitta sin väg. I båda fallen är bönen det fönster genom vilket vi känner kontakt med den Gud som följer oss genom livet. De enkla ordens bön ligger också nära den ordlösa bönen. Orden liknar suckar av sorg eller längtan, glädje och lättnad. Kontakt och närhet är viktigare för den som ber än att få en önskan uppfylld – precis som i relation till en förälder eller en nära vän.

Med denna utgångspunkt blir det svårt att läsa instruktioner om hur vårt privata böneliv skall inrättas. När någon i all välmening försöker hjälpa oss att be oftare eller mer intensivt förtiger de lätt den bön som ständigt pågår. Den som talar om morgonritual och kvällsprocedurer kanske ökar någons bönestatistik, men kan också göra bönen till en *enskild handling* i stället för en *ständig hållning*.

Ofta lyfter man fram evangeliernas notiser om hur Jesus kunde dra sig undan för att be. Och visst kan det vara en hjälp för oss att ha vissa vanor som påminner oss om Guds närvaro och livets storhet. Tystnad och stillhet kan också hjälpa oss att få kontakt med vårt inre och med Gud.

Men om man alltid betonar vikten av att dra sig undan missar man det allra viktigaste som gäller bönen. Det som framför allt utmärker Jesus är ju att han i hela sin hållning är vänd

mot Gud. I mötet med människor och i sina egna val behöver han sällan betänketid. Öppen för Gud lämnar han de svar hans inre ger honom. Så är Jesus en förebild för ständig bön snarare än för behovet att dra sig undan.

Paulus kan skriva: ”Be ständigt och tacka hela tiden Gud” (1 Thess 5:17-18). För den som associerar till dagens olika bönestunder kan dessa ord bli till krav som ingen kan uppfylla. Men samma ord kan i stället befria oss, om vi låter dem spränga gränserna. Att be ständigt är att vara vänd mot Gud. Den hållningen kan vi inte prestera, men Gud gör den levande i oss. Samma hållning åsyftas i orden ”Be i er ande varje stund” (Ef 6:18) och i Jesu uppmaning till lärjungarna att ”alltid be och inte ge upp” (Luk 18:1).

Bön är alltså framför allt en öppen hållning och enkla ord. I ett samtal hjärta till hjärta kommer orden inifrån och är våra egna. Formulerade böner har både fördelar och nackdelar, men kan aldrig ersätta det fria ordet. För någon är fasta böner en hjälp. För andra låser de tanken och blir till tomma ord eller rabblade fraser. Frihet måste råda.

Likadant är det när man talar om olika hjälpmedel att sitta på eller hålla i under bönen. Säkert fungerar det för någon, men andra hämmas och hindras. Den frihet som då måste råda gäller också bedjarens syn på sig själv och sin bön. Är det jag eller någon annan som vet vad jag har att tala med Gud om? Föds samtalet i mitt hjärta eller skall det styras utifrån? Jag önskar varje människa självförtroende nog att bevara sin egen böns frihet.

Utöver dessa frågor om börens former finns också frågor om börens funktion eller följder. Inte sällan antyds att bönen skulle föra människan närmare Gud. Detta är inte sant

och det är inte heller möjligt. Den som ber kommer inte närmare Gud än tidigare och står inte närmare Gud än andra gör.

Kanske luras vi av de ord som kan inleda böner: ”Gud kom till oss...”. Det låter ju som om Gud normalt sett höll till någon annanstans. Säkert ligger en gammal världsbild bakom uttryck som detta. Enligt den var världen tredelad. På jorden levde människorna. I himlen ovanför dem bodde Gud och i underjorden bodde djävulen. Människan hade att hålla sig undan för ondskans angrepp och be Gud att sända dem hjälp från sin himmel.

Men detta är inte vår världsbild. För oss är jorden rund och omgiven av rymd. Skall Gud placeras *utanför* vår värld, som i den gamla världsbilden, så förpassas Gud allt längre ut i rymderna. Att tro på en aktiv och levande Gud måste därför idag vara att tro på en Gud som finns *i* allt levande, en *nära* Gud som omger oss på alla sidor – även på insidan.

Den Gud som är oss närmare än vårt eget hjärta kan inte komma närmare genom vår bön. Inte heller kan Gud lämna oss när bönen avtar eller tystnar. Våra sinnen kan vara mer eller mindre öppna för Guds verklighet. Men Gud är där likafullt och varken kan eller vill ta vägen någon annanstans. Detta är evangelium för den som har svårt att be och för den vars anhöriga ännu inte upptäckt börens möjlighet.

Bönen är inte heller en mänsklig prestation, som man ibland kan förledas att tänka. Frågan om prestation eller gåva går som en följetong genom vår judisk-kristna historia. Det judiska folket tog emot lagen som en gåva från Gud, men gjorde den till prestation. För Luther som för Paulus var tron en gåva, fast andra har gjort den till prestation. Och

liksom Gud väcker tro i oss och föder kärleken i oss, är det Gud som väcker bönen gensvar i vårt inre.

Också bönen kan alltså beskrivas antingen som något som delar upp mänskligheten och skiljer oss från varandra, eller som något som för oss samman och förenar. Den som gärna delar upp kan tänka att hon genom bönen kommer närmare Gud än andra, att hon utför något på det religiösa området som andra inte gör och att hon skall träna sig i detta för att nå resultat eller bli belönad.

Den däremot, som ser att tron förenar och för samman, vill stå emot de uppdelande dragen också när det gäller bön. Bönen är en hjälp som Gud ger. Bönen är ett sätt att ställa sig i kärlekens tjänst. Som andra gåvor är den avsedd inte för min egen vinning utan för världens skull. Den är ett redskap för den Gud som verkar i oss och ett tecken på Guds ständiga närvaro i allas våra liv. Därför har den gemensamma bönen betydelse, när den öppnar våra ögon för andras behov och så länge den inte blir till krav och prestation.

”Be så skall ni få”, säger Jesus (Matt 7:7). Ser man på bön som en prestation är det lätt att dessa ord leder tankarna till lön och belöning. Vi skall få allt vi ber om, bara vi ber på rätt sätt. Men bön är inte ett sätt att vinna fördelar. Att be är snarare att ställa sig i kärlekens tjänst, att stå i relation till kärleken själv.

Att få allt man ber om handlar inte om att få en önskelista uppfylld. Löftet ges till dem som upplever orättvisor och svårigheter i livet. Orden lyfter fram ett nytt perspektiv. Löftet är detsamma som att Gud till sist skall bli allt i alla, eller som Jesus säger, när han liknar Guds rike vid en surdeg: ”till slut blir alltsammans syrat” (Luk 13:21).

Leva här och nu

Genom hela historien har kyrkan upplevt en spänning mellan livet här och nu och tillvaron bortom döden. Ibland har man lagt vikten vid vår jordiska tillvaro. I andra tider har man betonat det himmelska hoppet. Några har talat om det eviga livet som om det skulle börja på andra sidan dödens gräns.

Men *evigt* är ju något som varken har början eller slut. Hur skulle det då kunna börja efter döden? Varför kan vi inte i stället tänka att vårt vanliga liv är en del av en evig tillvaro? Evigheten blir då någonting som vi kan ana i stillheten en vacker sommarmorgon, eller i ett nära möte med den vi älskar. Vi får glimtar av livets eviga dimension. Och den drar oss inte bort, men ger ett djup åt vardagslivet.

När vi inte gör för skarp åtskillnad på himmel och jord, ande och materia, kyrka och värld, kan vi tala om *livet* på ett naturligt sätt. Vi behöver inte välja antingen vardagslivet eller det eviga livet, utan kan se helheten. Ingen ska längre påstå att det eviga livet skulle vara mer intressant för en kristen tro eller att vardagens liv skulle vara mindre värt. Och ingen skall behöva känna att deras liv inte ryms i kyrkans sammanhang.

När vi undviker uppdelningen liknar också vår bild av livet den bild som Jesus gav. Han delade deras liv och fördjupade dess innehåll. Visst kallar han några att följa med på hans vandringar, men de flesta blir kvar i sina hem och det är också vad Jesus hoppas på. En helad relation till Gud hjälper till hela relationer med våra närmaste. Ett liv med Gud är för

de flesta ett liv i större närhet till människor runt omkring i vardagens verklighet.

Samma sak visar sig när Jesus botar människor från olika sjukdomar. En kvinna botas från tolv år av blödningar (Mark 5:25-34). Hon befrias då inte bara från sin fysiska sjukdom utan också från ett socialt handikapp. Så länge hon blödde måste hon enligt tidens tolkningar hålla sig på avstånd från andra människor. Och hon blödde ständigt.

Men i stället för att hålla reglerna rör kvinnan vid Jesu mantel. Och hon möter inte fördömelse, utan blir helad. När hon slutar blöda anses hon vara ren igen och kan hitta tillbaka till vardagens umgänge med vänner och grannar. Det är tydligt att den befrielse hon fått i mötet med Jesus gäller livet här och nu.

I samma avsnitt räddas en tolvårig flicka från döden (Mark 5:21-43). Inte heller detta under handlar om ett liv bortom tid och rum. Det som berättas är att flickan fick tillbaka sitt liv här och nu. Jesus hade tagit med sig flickans far och mor när han gick in där hon låg och nu säger han åt dem att ge henne något att äta.

Gång på gång uppmanar Jesus de människor han botat att gå tillbaka hem, för att leva i den vardag som är deras. Att helas från sjukdom är alltså på flera sätt att få sin vardag helad. Men också andra under handlar om livet här och nu. Jesus får maten att räcka, när lärjungarna tror att det finns alldeles för lite. Han låter trötta fiskare få näten fulla när de gett upp efter en natt utan fiskelycka. Han räddar livet på de lärjungar som hotar att förlisa i stormen.

Allt detta fick människor att dra slutsatser om vem Jesus var. Den som har sådan makt över livet här och nu kanske till och med har makt över det eviga livet och Guds rikes hemligheter. Jag tror inte Jesu hade något emot den slutsatsen. Men det var knappast hans avsikt att vi skulle glömma vardagslivets betydelse så fort vi dragit slutsatser om det eviga livet. I stället borde vi inse hur nära livets olika sidor hör samman.

Jesu makt att hjälpa människor kan ge oss hopp för vardagens liv både som enskilda och som mänsklighet. Det kan betyda att vi inte ger upp inför livets svårigheter och inte böjer oss för världens orättvisor.

Undersökningar visar att människor som ofta deltar i kyrkliga sammanhang är starkt engagerade i att värna rättvisan, freden och livet på jorden. Erfarenheten visar att ett liv i bön och tro för de allra flesta innebär att leva med Gud i vardagen. Att be och arbeta för den Gud som överbryggar gränserna mellan människor är att lyfta fram ett hopp för framtiden och evigheten genom att leva här och nu.

Vardagsliv i tro

När livet inte handlar om att dela upp och skilja åt, handlar det inte heller om att skilja vardagen från helgdagen eller skilja vårt liv med Gud från vårt liv med oss själva eller varandra.

Många i vårt land lever ensamma och de allra flesta bor i eget boende under någon del av sitt liv. Lasse är en av dem. För honom är Gud den han kan småprata med under ensamma dagar. Gud sporrar honom att göra något för den värld han lever i. Gud hjälper honom att tro på livet och kärleken. Han har inget behov av att sätta en etikett på sig själv som kristen eller troende. Men ändå räknar han med Gud – liksom Gud räknar med honom.

Som många andra har Lasse levt en tid i tvåsamhet. Att vara två har sina sidor. Man både ger och tar emot kärlek, men kan också tvivla på kärleken. För Lasse var det då en hjälp att se all mänsklig kärlek som en del av Guds kärlek och lita till att Gud bär när våra krafter inte räcker. Vi får känna Guds närhet när livet är svårt, men också när livet är underbart. Vi kan välja att dela denna känsla med andra genom att vigas i kyrkan eller få välsignelse över ingånget partnerskap.

Att vara vänd mot Gud är alltså inte att vara mindre vänd mot varandra. Det kan faktiskt vara tvärtom. Gud bekräftar den kärlek vi känner och ger oss mod att ta ett steg åt sidan när så behövs. Om vi inte sätter ordet Gud på det vi upplever av helhet och helighet, så är Gud ändå där och inspirerar oss att ge kärleken vidare.

Lasse fick uppleva hur familjen växte när barnen kom. Frågor ställdes om att be aftonbön eller inte, att prata högt om Gud eller inte. Nu ökade behovet av att höra till en gemenskap utan att lova för mycket. Barnen döptes för att höra till och vara del i en god tradition. Någon gick i söndagsskolan, eller om det var barntimmar. Men allra mest ville Lasse bara veta att kyrkan finns där när han behöver den.

En familj hör samman med världen runt omkring. Det finns öppningar utåt, när någon i familjen har kontakter med vänner och främlingar. Jesus visade tydligt att de vanliga gränserna runt familjen var för trånga för honom (Matt 12:46-50). Han som gick över gränserna till dem som stod utanför trons och samhällets gemenskap öppnade också familjens gemenskap för samvaro med fler.

Lasse kunde aldrig hålla dörren stängd för någon som knackade på. Hemmet pulserade av möten mellan människor i olika åldrar, allra mest så länge barnen bodde hemma. Livet förstärks och fördjupas, men kan aldrig hållas fast. Särskilt märks detta vid sorg och avsked, då man stundom sluter sig inne i sitt eget, men samtidigt behöver att människor på gatan möter blicken och säger ett vänligt ord.

Lasse lever åter ensam. Han säger att han nu blickar tillbaka mer än han blickar framåt. Han gläds åt egna eller andras barn och barnbarn, men samtidigt är det svårt att ha en så stor del av sitt eget liv bakom sig. Att följa nära och nära till den sista vilan är något han fått vänja sig vid.

Inte blir det heller lättare med tron på Gud för att man blir gammal. För Lasse har det blivit tvärtom. Frågor måste ställas om varför livet är så svårt. Tanke och känsla följer inte varandra som han skulle önska.

Här är Lasse lik så många andra. Och det tycks finnas något som förenar de flesta när döden kommer nära, nämligen att ingenting längre blir självklart. Den som alltid trott på ett liv bortom döden blir mindre tvärsäker och den som aldrig trott på något mer än det materiella blir nu öppen för tankar man tidigare avfärdat.

Inför denna öppenhet finns också nya ingångar för den tro som öppnar dörrar och för den Gud som inte stänger någon människa ute. Här skapas rymd och frihet för tanken att vi alla ytterst fogas samman av kärlekens Gud.

Inför döden finns inga färdiga svar. Varken trons svar eller andra ger alla lösningar. Ändå kan bönen om Guds närhet vara en hjälp också i detta skede av livet. Ingen av oss vet *hur*. Vi vet inte ens *om*. Ändå bär också här den tro som burit livet igenom. Vi får tro att Guds möjligheter är större än vi kan ana, att vi är mer värdefulla för Gud än vi någonsin kan förstå och att Gud följer var och en av oss i livet och i döden. Jesus sa: ”Känn ingen oro. Tro på Gud och tro på mig. I min faders hus finns många rum. Skulle jag annars säga att jag går bort för att bereda plats för er?” (Joh 14:1-2).

Att gå i kyrkan ibland

Det har skett en förändring i Sverige på senare år, när det gäller hur vi går i kyrkan. Statistiken visar att gudstjänstbesöken blir färre. Men besökarna är inte mycket färre. Det som hänt är att vi går till kyrkan mindre ofta.

Det finns många orsaker till att människor förr gick nästan varje söndag men att vi nu går mer sällan i kyrkan. Helgerna är ofta enda chansen att göra något tillsammans, eller att äntligen röja en aning i vardagens kaos. Man går heller inte till kyrkan av plikt eller tvång, som man kanske gjorde förr. I stället ser man gudstjänsten som en *möjlighet* när inget annat står i vägen.

Och tanken på gudstjänsten som *möjlighet* är värd att vårda. Den som inte skiljer alltför skarpt mellan hemliv och gudstjänstliv behöver inte beklaga att vi ibland väljer rörelsen i hemlivet framför vilan i gudstjänsten, eller kanske vilan i hemlivet framför rörelsen i gudstjänsten.

Att påminna om stillhetens och eftertankens möjlighet i gudstjänstens form är förstås viktigt. Gemenskapen i gudstjänsten är också värd att tala om, men inte på ett sätt som nedvärderar vardagen eller ger dåligt samvete åt den som prioriterar annorlunda.

Skuld känslor pekar inte på gudstjänsten som en *möjlighet*. Den som drivs till kyrkan av dåligt samvete kan knappast ta emot Guds tilltal som en nåd eller gåva. Därför behöver vi påminna varandra om att människan inte är till för sabbatens skull, utan vilodagen är till för människan (Mark 2:27).

Ingenting är heller vunnet av att vi har dåligt samvete för att vi *inte* går till kyrkan. När vi känner oss anklagade för att inte vara tillräckligt kyrksamma slösar vi energi på att försvara oss och söka argument för att gudstjänsten är oviktig. Då är det bättre om vi får hjälp att se gudstjänsten som en *möjlighet*, för de stunder i veckan, de tider på året eller de skeden i livet, när vi vill och kan besöka den.

Om det skall kunna ske, måste gudstjänsten vara sådan att vi inte känner oss utanför. Det gäller språket i gudstjänsten, men också innehållet. Vi är alltför många som kommit till kyrkan någon gång på första advent och i predikan fått höra att vi inte varit där på länge. Och lika många har känt sig utanför, när de förutsetts veta vad som var temat eller stod i texterna söndagen innan.

Nej låt oss i stället glädjas de gånger vi är tillsammans i kyrkan. Och låt oss glädjas över att det firas gudstjänst i vår kyrka även de gånger vi inte går dit. Bygden lever och vi känner samhörighet med den tradition som fortgår. Vi är tacksamma för att dörren står öppen den dag vi behöver kyrkan, för att vara ensam en stund eller dela en stund med andra. Vi är glada över att få ”höra till” utan att prestera någonting – som ett uttryck för nåd.

Med en tro som inte gör skillnad på andligt och världsligt eller kyrkligt och profant, utan ser Guds närhet i livets alla delar, med en sådan tro blir gudstjänsten ett ständigt erbjudande och en ständig inbjudan. Kyrkklockorna blir tecken på den Gud som alltid verkar och för vilken inget är för sent. På det sättet kan gudstjänsten ge trygghet och glädje långt utanför kyrkans väggar och många människor kan lockas att gå i kyrkan ibland.

En fråga om skuld

Jag stod i halvmörkret framför majbrasan, tillräckligt nära för att känna värmen och för att se dem som stod runt omkring mig. En man kommer fram till mig och börjar prata. Jag känner igen honom som förälder till någon av barnens klasskamrater. Han känner igen mig som den som döpt hans barn några år tidigare.

Utan omsvep och utan att bry sig om att andra skulle kunna höra, ställer han sin fråga: Vad har jag gjort för att detta skulle behöva hända? Är det mitt eget fel eller var det en tillfällighet att just jag drabbades?

Mannen ställde sin fråga ovanligt rakt och öppet. Men han gav ord för frågor som många av oss bär och som kommer nära varje gång vi drabbas av sjukdom eller olycka. Är det mitt eget fel? Har jag mig själv att skylla för att jag är sjuk, har sorg eller har det svårt på annat sätt? Skall jag känna skam och skuld?

Långa tider har tro och religion förstärkt den här bilden. Och tanken att var och en har sig själv att skylla har kunnat bli en ursäkt för att inte ta itu med problemen. Kanske vill Gud till och med att människor skall lida. När religiösa ledare hävdar en sådan syn har man svårt att värja sig. Som drabbad ifrågasätter man ju redan sig själv och skäms över sin olycka.

Idag är det framför allt psykisk ohälsa som beläggs med mycket skuld och skam och som vi sällan vågar tala öppet om. Men de självkritiska frågorna ställer vi också vid andra

former av sjukdom och olycka. Risken finns då att religiösa anklagelser kan göra bördan tyngre.

Jag läser en artikel om utbrändhet i tidningen och tänker att nu händer det igen. En företrädare för kristen tro antyder där att utbrändhet skulle bero på dåligt böneliv och klen gudstro. Utan grund lägger han sten på börda hos dem som drabbats. Människor som kanske har levt i en alltför självutgivande kärlek anklagas för att inte vara tillräckligt lika Gud. I en situation där tron på Gud kanske är det enda de har kvar får de höra att Gud skulle vara långt borta.

På Jesu tid hände det att någon som drabbats protesterade mot sådana tankar. Men invändningarna avfärdades snabbt. Inte kan den som lever i sådan synd ha något att säga. Så bemöttes en man som varit blind från födelsen: ”Du föddes syndig alltigenom och du skall undervisa oss!” (Joh 9:34). Så kan religionen förstärka det utanförskap som den enskilde redan tagit på sig i sin sorg, olycka, eller sjukdom.

Men Jesus ger en annan bild, river murarna och återför människor till gemenskapen. I evangelierna berättas om hur han gör det genom att hela människor från deras krämpor, bota sjuka och till och med uppväcka döda. Men ännu viktigare är det han säger om dem som är kvar i sin sjukdom.

Till en lam man säger Jesus ”Dina synder är förlåtna” (Matt 9:2), och mannen ligger kvar förlamad. Den sjuke är alltså lika nära Gud som någon annan och bär inte på någon skuld. Ändå är han sjuk. De religiösa ledarna protesterar. För dem var det uppenbart att Jesus inte kan förlåta synder, för mannen har ju inte blivit frisk. Undret som följer får visa kraften i Jesu ord. Det visar att mannen redan är förlåten och att sjukdomen inte berodde på hans synd eller är hans eget fel.

Vid ett annat tillfälle får Jesus frågan om hur han ser på dem som avrättats och därtill fått sitt blod blandat med blodet från offerdjur – en oerhörd skymf på den tiden. Jesus frågar: ”Tror ni att de var större syndare än alla andra i Galileen, eftersom detta kunde hända dem?” Och som exempel tar han arton män som dött i Jerusalem när ett torn rasade över dem. Inte heller de var större syndare än andra i sin stad (Luk 13:1-5).

De som hävdade att den enskilde var skyldig till sin sjukdom och olycka hade svårt att förklara att människor kan födas sjuka. Men hänvisade till en gammal tanke om synders straff i tredje och fjärde släktled. Så får Jesus också frågan om en blindfödd man: ”Vem har syndat, han själv eller hans föräldrar eftersom han föddes blind?” Jesus svarar att varken han eller hans föräldrar har syndat (Joh 9:2).

I Jesu efterföljd har kyrkan en viktig uppgift att ge människor tillbaka tryggheten och självtilliten när de drabbas på olika sätt i livet. Orden att vi alla har samma värde och lever lika nära Gud behövs när sjukdom eller olycka drabbar oss.

Samma ord behövs dessutom på andra områden. De som drabbas av ekonomiska bekymmer lider ofta dubbelt när det viskas att de har sig själva att skylla. Den som har sociala problem faller under samma dom. Hon som fötts i ett fattigt land har en situation som liknar den blindfödde mannen i evangeliet. Är det hennes eget fel att hon fötts fattig, eller är det hennes föräldrars fel?

Jag besökte ett av Limas fattigaste områden tillsammans med en katolsk präst. Här hade prästen fem små kyrkor och många församlingsbor att besöka. Några mammor och barn

stod framför husen och tvättade kläder. De log vänligt och pratade med oss en stund. I ett litet hus som användes för vävning och små möten fick vi komma in och se oss omkring. Hos nunnor som levde i ett av husen på folkets villkor kunde vi sitta ner och prata. Men när vi lite senare ringde på hos en granne blev känslan av skam och skuld tydlig.

En mycket vänlig ung kvinna öppnade dörren till sitt hus, som var byggt av vad vi skulle kalla gatstenar, och utan murbruk. Prästen frågade om något och fick svar på sina frågor och vi gick vidare. Ni förstår, sa prästen, hon kunde inte släppa in oss i huset för hon skäms så över hur hon har det. Och detta är hon inte ensam om. Så är det här. Man kan vara stolt över att vara peruan, glad över att höra till kyrkan och till folket, men man skäms över att vara fattig och inte ha det bättre ställt.

På samma sätt som vi människor skäms över sjukdom och sorg skäms många av oss över sin fattigdom och sitt enkla hem. Så är det i vårt eget land många gånger och det blev tydligt i Peru. Det var så uppenbart att denna kvinna gjorde sitt yttersta och hade ordnat sin tillvaro på bästa sätt. Hon skötte sitt enkla hem och barnen gick i skolan. Hon hade inte själv försatt sig i sin svåra situation. Ändå skämdes hon över sin fattigdom.

Också när det gäller denna skuld och skam kan kyrkan välja att lägga tyngd på börda eller att lyfta av skammen för det sammanhang en människa lever i. En kyrka som delar upp människor i *vi* och *de* och betonar skillnaden mellan människor, riskerar att också betona den enskildes skuld på ett felaktigt sätt.

Jesus la aldrig skulden på den enskilde. I stället befriade han människor från skuld och skam och gav dem nya möjligheter. Det gällde även ekonomisk olycka. Medan andra tog rikedom som tecken på gudsnärhet sa Jesus: ”Saliga ni som är fattiga” (Luk 6:20). Han idealiserar inte fattigdomen, men upprättar den fattige.

Det finns en likhet mellan mannen som föddes blind och den fattiga kvinnan i Lima. När man inte kunde lägga skulden på mannen själv la man bördan på hans föräldrar. Likadant gör man idag när det gäller de fattiga. Kvinnan i Limas förorter var född in i största fattigdom. Det är uppenbart att hon själv inte är skuld till sitt elände. Ändå skäms hon, och när man inte kan skylla henne för situationen händer det att man hänvisar till hennes förfäder. Det är deras ansvar, säger man, att hon har det som hon har det. Så svär de rika sig fria och de fattiga ärver en skuld man tillskrivit deras föräldrar.

Här måste vi med trons och teologins hjälp protestera så som Jesus gjorde. Och så som faktiskt skedde redan på Gamla testamentets tid, i Jobs bok. Varken hon eller hennes föräldrar har syndat. Ansvaret kan inte läggas på henne. Vi får inse att våra europeiska förfäder har stor del i det latinamerikanska folkets olycka. Om skuld kunde ärvas är det vi som bor i Europa som borde bära bördan av skuld. I stället tillskriver vi de fattiga folken den skuld de ofta redan tagit på sig själva.

Vägen ut är inte lätt att se. Men det är viktigt att vi inte förstärker den negativa spiralen med teologin som redskap. För att inte ställa tron och religionen på förtryckets sida måste vi åter och åter framhålla den inställning som Jesus visade. Befrielsen från skam och skuld är en del av den befrielse en människa behöver. Men det slutar inte där.

När Jesus förklarar att den blinde inte var skuld till sin sjukdom, berättas det att han botade honom. Likaså med den lame. Jag tror inte att alla ekonomiska skulder kommer att skrivas av över en natt. Men när det gäller fattiga länders utlandsskulder har vi faktiskt möjlighet att ta ännu ett steg i Jesu fotspår för att se och förändra vardagen för de allra fattigaste.

MED BLICK FÖR VARANDRA

Gemenskapens måltid

Att dela måltid har alltid varit ett av de starkaste tecknen på att människor hör ihop. Så är det i de flesta kulturer, så var det på Jesu tid och så är det idag. Jesus sa till tullindrivarna Sackaios och Matteus att han ville äta hemma hos dem. Det väckte protester. Att gå in i någons hus var starkt nog. Att en som kallades lärare ville äta med sådana män som Sackaios och Matteus, det var skandal. Men för dem som var utestängda från gemenskapen i samhället var det till upprättelse.

När Jesus åt sin sista måltid tillsammans med lärjungarna gav han åter bevis på samma öppenhet. Med vid den sista måltiden var Judas, som förrådde Jesus. Där fanns Petrus som snart skulle förneka att han kände Jesus. Där fanns Matteus, den forne tullindrivaren.

Sedan kyrkans första tid firas nattvardens måltid som en gemenskapens måltid till minne av Jesu sista måltid och till minne av Jesu sätt att dela måltid över gränserna. Därför vågade de första kristna, som alla var judar, också ta steget att dela måltid med andra folk. När ingen mat är oren och inget folk är mindre heligt än något annat, då kan man också äta tillsammans. Nattvarden blir ett tecken på att Gud möter varje människa och ger sitt liv för var och en.

När vi ser nattvarden som gemenskapens måltid öppnas också våra ögon för världen omkring oss. Vi ser hur altarrunden i båda ändar siktar mot kyrkans väggar och tänker att vi delar måltid med fler än de som är i rummet just nu. När vi möter Gud i vårt innersta kallas vi att gå ut för att dela vårt bröd med varje människa. ”Brödet är ett” sjunger vi i

psalm 39. ”Kalken är en... frälsning för alla vanns på korset en gång”. Så är nattvarden ett rättvisans tecken på den gemenskap som går över alla gränser.

Därför är det nästan obegripligt att denna måltid under historiens gång använts för att dela upp och hålla människor utanför gemenskapen. Då byts perspektivet och Jesu sätt att dela måltid med de mest oönskade präglar inte längre nattvarden gemenskap.

Under senare delen av 1800-talet kunde man tala om ”rena nattvardsbord”. Måltiden skulle delas av människor som var tydligt omvända. Under större delen av 1900-talet krävdes att man var konfirmerad för att ta emot nattvarden. Konfirmationen i sig var en prestation. Dessutom skulle man länge ”skrifta sig” – det vill säga bekänna sin synd och ta emot förlåtelse – före gudstjänsten för att vara välkommen till mässan.

Många människor kände sig inte värdiga att gå till nattvarden och andra avstod för att inte framstå som märkvärdiga eller självrättfärdiga. Utifrån Paulus första brev till Korinth talade predikanter om att inte ta emot nattvarden ”på ett ovärdigt sätt” och varnade människor för att dricka ”en dom över sig” (1 Kor 11:27-29).

Att stänga människor ute från nattvarden gemenskap på detta sätt står inte bara i motsats till öppenheten vid Jesu måltider. Det är dessutom motsatsen till vad Paulus ville med orden i sitt brev. På Paulus tid var nattvarden avslutningen på en större måltid, som bestod av den mat som deltagarna hade med sig. När inte alla hade råd att ta med sig mat måste man dela det som fanns. Att inte låta alla dela på

maten och sedan ändå avsluta med att fira nattvard, det är vad Paulus protesterar emot.

Deltagarna kan alltså inte vara ovärdiga. Däremot är det ovärdigt att göra det omöjligt för vissa att delta. Om någon drar en dom över sig så är det den kyrka som stänger människor ute från nattvardens gemenskap

Idag är det möjligt i vårt land att göra nattvarden öppen för allt fler människor. På 1980-talet öppnades bordet för barn och för andra som inte var konfirmerade. När barnen kommer till nattvarden kommer också andra, som visserligen varit konfirmerade, men först nu fått mod att gå fram, utan krav på stor tro eller stark bekännelse.

Men ännu finns risken att perspektivet vänds tillbaka. För att öppna nattvardsbordet för dem som inte var konfirmerade skrev man på 1980-talet att måltiden skulle vara *alla* döptas gemenskap. Men nu finns de som vill lägga betoningen på ett annat sätt. Man talar om nattvarden som *alla döptas* gemenskap och stänger åter människor ute från måltidens gemenskap. Det visar sig i praktiken när odöpta konfirmander under en del av konfirmandtiden får titta på medan deras döpta kamrater tar emot bröd och vin. Och det visar sig när man uppmanar odöpta besökare att inte ta emot bröd och vin vid konfirmationshögmässan.

När vi på detta sätt tar den nya regeln som stöd för att sätta en ny gräns runt nattvardsborden i stället för att öppna vägen, tappar måltiden åter sin likhet med Jesu måltider. Större mod krävs av oss för att nattvarden skall påminna om måltidsgemenskapen runt Jesus. Öppenhet mot varje människa som närmar sig nattvardsbordet behövs för att visa på den Gud som inte stänger någon ute.

Var går då gränsen? frågar någon. Hur långt kan vi flytta bropelarna innan vi lämnar den kristna trons område? Om man först inte behöver vara konfirmerad och sedan inte behöver vara döpt för att ta emot nattvarden, hur många murar kan vi riva utan att göra vårt budskap otydligt eller rent av osynligt?

Det är ingen risk, blir mitt svar. Jesus som gav sitt liv för att nå fram till oss människor kan inte skymmas av att kyrkan river sina egna murar. Trons centrum blir inte mindre synligt ju fler murar som faller och inte mindre tillgängligt när nya broar byggs, utan tvärtom.

Dessutom visar historien att motsatta krafter verkar också i kyrkan. Därför finns alltid murar att riva, ibland på samma ställe där man rivit dem en generation tidigare. Ständigt behöver vi öva oss att se världen med Guds ögon, för att på nytt göra nattvarden till den öppna gemenskapens måltid, inför den Gud som aldrig stänger någon ute.

Oss syskon emellan

En kyrka där kvinnor och män finns i alla uppdrag och uppgifter finns det anledning att vara glad och stolt över. Den ger en god bild av både Gud och människan. Gud är den som värnar varje människa och ger rum för var och en att använda sina gåvor. Gud gör inte skillnad på människor. Dessutom återspeglas här en öppenhet som fanns bland de första kristna, men sedan gick förlorad.

De som varit emot kvinnliga präster har hänvisat till bibelord om att kvinnor skall ”tåga vid sammankomsterna” (1 Kor 14:34) och att församlingsföreståndaren förutsätts vara en man (1 Tim 3:1-7). Man har hänvisat till en tradition som sägs börja med att Jesus utser män till apostlar. Men när man på detta sätt lyfter fram vissa bibelord och tolkar valet av de tolv apostlarna på detta sätt är det ändå tydligt att man väljer vad man vill se.

Den som har ögon för det som förenar och för den tro som inte stänger ute ser en annan bild av Jesus och hans lärjungar i Bibeln. Där syns en närhet och likhet mellan kvinnor och män som var häpnadsväckande radikal för sin tid. Jesu förmåga att se människor öppnade vägar och rev murar inte bara mellan judar och greker och mellan slavar och fria utan också mellan män och kvinnor. Om vi vill och vågar kan kyrkan därför vara ett föredöme när det gäller att ge utrymme åt kvinnor och män på lika villkor, med stöd hos Jesus och de första kristna.

När Jesus i början av evangelierna kallar lärjungar är det männen som nämns. När Jesus ger tolv av lärjungarna ett

särskilt uppdrag är det åter bara pojknamn som räknas upp. Men i slutet av Markus evangelium framgår att lärjungarna under resans gång varit en blandad grupp av män och kvinnor.

Markus beskriver de kvinnor som på avstånd ser hur Jesus blir korsfäst med tre uttryck som kännetecknar en lärjunge. De har *följt med* Jesus och *tjänat* honom och de har *gått upp* till Jerusalem tillsammans med honom. Det första är termen för efterföljelse, det andra är ordet för att vara diakon och det tredje beskriver hur man som lärjunge följer Jesus på kärleken väg (Mark 15:40-41).

I slutet av evangeliet framstår kvinnorna dessutom som de trogna lärjungarna när männen sviker Jesus på olika sätt. En kvinna smörjer Jesus som man smörjer en kung, medan männen kritiserar henne för det (Mark 14:3-9). Kvinnor ser honom korsfästas när männen har flytt (Mark 15:40-41). Kvinnor följer med till graven och ser var han blir lagd (Mark 15:47) och kvinnor ser den tomma graven och tar emot buskapet om att Jesus har uppstått (Mark 16:5-7).

I Johannes evangelium är kvinnans plats ännu mer framskjutten. Om en enda person står det att andra kom till tro genom hennes ord. Det är kvinnan vid Sykars brunn (Joh 4:42). Petrus bekännelse är väldigt nedtonad i Johannes evangelium till förmån för Marta som i sin bekännelse framställs som den ideala lärjungen. ”Jag tror att du är Messias, Guds son” säger Marta (Joh 11:27). En bekännelse som hennes sägs vara målet för varje människas tro (Joh 20:30-31).

Johannes evangelium namnger också den kvinna som smörjer Jesus vid hans sista måltid. Martas syster Maria är den

kvinnor (Joh 12:1-3) som man skall berätta om ”överallt i världen där evangeliet förkunnas” (Mark 14:9). Maria från Magdala blir sedan den som först möter Jesus som uppstånd- den. Trots att kvinnor inte ansågs vittnesgilla i samhället fick de uppdraget att vittna om uppståndelsen (Joh 20:11-18).

Anledningen till att Jesus gav tolv män ett särskilt uppdrag som apostlar var alltså inte att han ville ge männen en position framför kvinnorna. De tolv apostlarna symboliserar Jakobs tolv söner och därmed Israels tolv stammar. De tolv stammarna bar folkets jämlika tradition utan kung, centralmakt och mäktiga jordägare. Med tolvtalet ville Jesus alltså motverka makt och hierarki, inte stödja en hierarki där män står över kvinnor.

Bland den första generationens kristna kunde kvinnor inneha samma uppdrag som män. Kvinnor kunde vara missionärer och lärare – som Prisca (Apg 18:26). De var diakoner i församlingarna – som Foibe (Rom 16:3). De kunde även vara apostlar – som Junia (Rom 16:7).

När de första kristna pekade på likheten mellan judar och andra folk och likheten mellan slavar och fria, lyfte de också fram likheten mellan man och kvinna (Gal 3:28). De ogifta kvinnorna fick en möjlighet att leva på församlingens bekostnad och därmed välja ett liv utan äktenskap. Giftnor kunde också ha viktiga uppdrag. Men när någon generation gått och man blev alltmer mån om att inte avvika för mycket från den romerska omvärlden, då var det i första hand de gifta kvinnornas möjligheter som begränsades.

Idag strävar vi mot ett större djup i jämställdheten. Det är inget ideal att ”göra sig till man” för att uppnå frihet, som

det kunde vara i antiken. Och vi accepterar inte att kvinnor ses som männens bihang eller bifigurer.

Detta ställer nya krav på översättningen av Bibeln. Det är inte rimligt att kvinnor skall behöva höra tilltalet ”kära bröder” och räkna in sig själva, särskilt som det ord Paulus använder betyder ”syskon”, när det är en blandad grupp som tilltalas.

Kanske behöver vi ana vidden av att Gud river murar och överskrider gränser. Kanske behöver vi förstå vilket mod som krävdes för att de första kristna skulle våga döpa andra än judar, köpa slavar fria och arbeta kvinnor och män sida vid sida. För att vi skall få tillbaka något av det radikala budskapet och låta alltfler broar byggas – oss syskon emellan.

Att göra synlig

Evangelierna talar ofta om att Jesus såg människor och bekräftade dem. Att vara sedd är viktigt för varje människa. Den som är sedd hör till gemenskapen och är någon. Men alltför många av oss har erfarenheter av att inte bli sedda och inte räknas med när människor möts.

Den som talar eller skriver i olika sammanhang har möjlighet att göra människor synliga eller osynliga. De som lyssnar till en predikant eller en politisk talare upptäcker snart om talaren utgår ifrån deras verklighet, eller kanske formulerar sig som om de inte fanns.

När vi återberättar en händelse har vi samma makt. Och ibland förstärker det ena det andra. När man för vidare berättelsen om brödundret och bara nämner att de som blev mätta var 5000 män, då gör man inte bara kvinnor och barn i berättelsen osynliga utan osynliggör också de kvinnor och barn som man talar inför.

Tyvärr finns början till detta osynliggörande redan i Bibeln. En teologi som skall fungera befriande för dem som är minst synliga i dagens samhälle, måste därför börja med bibeltexten och göra dem synliga som varit osynliga alltför länge. För att bidra till att inte samma misstag sker idag.

I Nya testamentet finns åtminstone två kvinnor, som i vår svenska översättning betraktas som män. Båda hade viktiga funktioner i den första församlingen. Den ena är Junia som nämns som apostel i Paulus brev till Rom (Rom

16:7). Det andra är Nymfa, som upplät sitt hem för församlingens möten i staden Kolossai (Kol 4:15).

Junia var känd som kvinnlig apostel i 1200 år. Att Nymfa var kvinna kände många till bland dem som kopierade bibeltexter i den unga kyrkan. Ändå presenteras de båda med manliga namnformer i vår svenska Bibel 2000. Vad betyder det för vår förmåga att göra kvinnor synliga idag?

När det gäller den kvinna som smorde Jesus med balsam dagarna före Jesu död, har det hänt en märklig utveckling inom Bibelns ramar. Hon står omnämnd i Markusevangeliet, med orden: ”Sannerligen, överallt i världen där evangeliet förkunnas skall man också berätta vad hon gjorde och komma ihåg henne” (Mark 14:9).

Men trots att Markus påpekar att hon skall bli ihågkommen överallt, så nämner han henne inte vid namn. Och vad händer med namnlösa kvinnor i kyrkans tradition? Alltför ofta blir de omtalade som synderskor.

Så sker också i Lukas evangelium. Lukas kombinerar berättelsen om kvinnan med balsamflaskan med ett ord av Jesus om att visa stor kärlek för att man fått mycket förlåtet. Och så är kvinnan inte längre en förebild för sin stora kärlek, utan känd för att ha fått många synder förlåtna (Luk 7:47-49).

För att vi skall kunna lära känna kvinnan med balsamflaskan är det tur att vi också har tillgång till Johannesevangeliet. Här framställs kvinnan åter som en förebild genom den handling hon utför. Och det allra viktigaste: Johannes

nämner kvinnan vid namn. Det är Maria, Martas syster, som utför detta, när Jesus ligger till bords i deras hem (Joh 12:2-3).

Så har Maria fått sitt namn tillbaka och det blir möjligt för oss att göra henne känd för sin handling överallt i världen där evangeliet förkunnas, och att komma ihåg henne. Det blir möjligt att i vår tid ta henne som förebild och ta berättarnas behandling av henne som ett varnande exempel, om än med lyckligt slut.

Det är inte bara kvinnor som gjorts anonyma när scener målats upp och historien förmedlats. Den risken delar man med alla grupper i samhället som varit utan makt. Det har blivit tydligt när mörkhyade grupper förtryckts av dem som haft ljusare hudfärg. Och det är väl känt bland världens fattiga befolkningar idag.

Därför finns det en berättelse i Bibeln som är älskad bland de fattiga i till exempel Peru, men som inte är särskilt omtalad i ett land som Sverige. Det är berättelsen om den rike mannen och Lasaros.

Alla vet, säger de fattigas teologer, att den som är rik och har makt skapar sig ett namn. Men den som är fattig blir sällan nämnd och snabbt glömd. Den som inte benämns med namn är därför inte känd ens när han blir omtalad. Den fattige är och förblir anonym.

Men för Jesus är det annorlunda. Det märks i berättelsen om den rike mannen och Lasaraos. Jesus bryter trenden och nämner den fattige vid namn, medan han låter den rike

mannen vara anonym. Åhöraren får inte veta vad den rike mannen hette. Men Lasaros är nämnd vid namn.

Här finns en uppgift för kyrkan och för var och en av oss som kan återge berättelser ur Bibeln och händelser i historien. Det gäller att inte fortsätta den tendens som funnits att ge den rike plats på den fattiges bekostnad eller ge männen plats på kvinnornas bekostnad. Det gäller att bryta den anonymitet som följer med att tillhöra en förtryckt grupp.

Och detta gäller förstås inte bara när man återberättar historien. Frågan måste hela tiden ställas vilka grupper som görs osynliga i vår egen tid. Vilka pratar vi om utan att nämna deras namn? Vilka är det som vi har åsikter om utan att lära känna någon av dem?

I detta sammanhang kan dopet fungera som en viktig påminnelse. Alla vet att dopet har något med vårt namn att göra. Inte sällan vill präster minska betoningen av namnet och lyfta fram annat som man tycker är viktigare. Men kanske borde man vid varje dop göra tvärtom och lyfta fram hur oändligt viktigt namnet är.

Den enskildes namn nämns vid dopet som ett tecken på att ingen är anonym inför Gud och ingen skall vara anonym heller i de döptas sammanhang. Gud känner var och en av oss. Gud känner vårt namn. Att vara döpt är att vara benämnd, att vara sedd och bekräftad. Det utmanar oss att också se varandra. Var och en är skapad att benämna och bli nämnd vid namn, skapad att bli sedd och göra andra synliga.

Sexualitet

När vi söker en tro som inte delar upp och stänger ute, finns det en fråga som är särskilt aktuell i vår tid. Om vi vill medverka till befrielse för dem som i vårt land är förtryckta, åsidosatta och ofta osynliggjorda, så är det en fråga som vi inte kan gå förbi. Det är frågan om sexuell läggning.

Genom historien har kyrkan velat upprätthålla ordningar som i efterhand har visat sig bygga på diskriminering. Det var fallet i kampen om slaveriet. Med stöd av Bibeln försvarade man slaveriet. Men idag är det uppenbart för de allra flesta av oss att varje människa måste ha samma rätt och samma värde. Här är inte slav eller fri (Gal 3:28).

Med stöd av bibelord har man hävdad att människor av olika hudfärg måste hållas åtskilda. Gud har skapat raserna har man sagt, för att var och en skall hålla sig till sin ras. Så har man upprätthållit apartheid och rasförtryck. Men idag är det uppenbart att denna diskriminering inte kan försvaras. Här är inte jude eller grek (Gal 3:28).

På liknande sätt har man hävdad mannens rätt att styra över kvinnan och kvinnans oförmåga att tänka förnuftigt eller råda över sitt eget liv. Mannens företräde har också motiverats utifrån Bibeln. Och när kvinnor tillerkänts förmågan att tänka och rätten att rösta, har det fortfarande funnits de som vill neka kvinnor rätten att vara präst. Men detta är ett lika tydligt exempel på förtryck i Guds namn. Här är inte man eller kvinna (Gal 3:28).

Idag är den brännande frågan ifall homosexuella skall ha samma rättigheter och möjligheter som heterosexuella. Det hela blir synligt i frågan om homosexuellas möjlighet att gifta sig och att göra det i kyrkan. Det handlar om människors lika rätt och lika värde oberoende av sexuell läggning.

Har en heterosexuell majoritet rätt att neka en homosexuell minoritet lika rättigheter på det sätt som män tidigare nekat kvinnor deras jämlikhet, ljushyade nekat mörkhyade deras rätt och fria män nekat slavar deras frihet? Eller skall historien visa att vår tids särbehandling av homosexuella är lika oförsvarbar som tidigare epokers diskriminering av kvinnor, slavar eller färgade?

Bibelord används i denna debatt liksom i de tidigare. Och om det finns ord i Bibeln som antyder att homosexuella handlingar skulle vara syndiga, så är det lika viktigt att ifrågasätta användningen av dessa ord som användningen av de bibelord som antyder att slavar skulle stanna i sitt slaveri eller kvinnan skulle vara mannens egendom. Vi måste fråga varför man tänkt så på Bibelns tid och vad det är i Bibeln som skall överföras från tid till tid.

I Gamla testamentet är sexualiteten helt inriktad på barnafödande. Att få många barn var den största välsignelsen. För folkets överlevnad var det viktigt att föda så många barn som möjligt, och varje handling som hindrar att det föds maximalt antal barn ansågs som en synd. Det berättas till exempel att Gud straffar Judas son Onan med döden,

när han tillämpar avbrutet samlag för att undvika graviditet (1 Mos 38:6-10).

Att ha samlag under kvinnans menstruation skulle enligt buden straffas med utstötning ur folket (3 Mos 18:19). Här finns en syn på orenhet som vi inte har idag. Kanske finns det också andra förklaringar. Men det hårda straffet beror snarast på att all sexualitet som inte ledde till att folket förökades fördömdes. Och i detta sammanhang föreskriver lagen även att homosexuella handlingar straffas med döden (3 Mos 18:22, 20:13).

Man kanske kan förstå denna syn på sexualitet utifrån en situation när barnafödande skulle trygga folkets överlevnad. Men idag är ett ohämmat barnafödande tvärtom något av det som hotar mänsklighetens överlevnad, och ingen kyrka hävdar heller att sex bara är till för att få barn. Avbrutet samlag, som enligt bibelberättelsen ledde till att Gud straffade Onan med döden, är den preventivmetod som katolska kyrkan förespråkar. De allra flesta kyrkor accepterar också andra preventivmedel. Och äldre människor, som inte kan få barn, gifter sig i kyrkan.

Vi ser idag goda sidor i sexualiteten vid sidan av möjligheten att få barn. Att då motivera sin syn på homosexualitet utifrån Gamla testamentets bud, när man i övrigt lämnat dess syn på sexualitet är inte särskilt rimligt. Det är att förtrycka dagens homosexuella samtidigt som man lämnar de bibelord som skulle begränsa ens egen frihet.

Det som sedan sägs om homosexualitet i Nya testamentet måste bedömas utifrån de homosexuella relationer man då

diskuterade. I antiken kunde gifta män vara ledsagare och uppfostrare åt unga pojkar, som de också hade sex med. Ungdomarna intog en passiv roll i sexualakten, som också kunde innehas av kvinnor eller slavar, men inte av vuxna män.

Det är denna form av homosexuella relationer som Paulus tar avstånd ifrån (1 Kor 6:9). Några ömsesidiga homosexuella relationer kände han inte till. Och någon livslång trohet var det aldrig frågan om. Därför finns det knappast någon anledning att låta Paulus inställning till homosexuella relationer vid sidan av äktenskapet påverka möjligheten för homosexuella att idag ingå äktenskap.

Det framkommer också att Paulus betraktade homosexualitet som något onaturligt (1 Kor 11:14-15). Och han förut-satte att läsaren hade samma syn. Likaså ansåg han att det är onaturligt för en kvinna att klippa håret. Om vi inte i övrigt delar Paulus syn på vad som är ”onaturligt” bör vi inte heller föra vidare hans syn att homosexuella relationer är onaturliga.

Det finns mycket annat i synen på mänskliga relationer som vi inte heller överför till idag. I Gamla testamentet är kvinnan mannens egendom vid sidan av huset, slavarne och boskapen. Och även om de första kristna försökte värna kvinnans rätt så dominerar synen att kvinnan skall vara mannen underdånig också i Nya testamentet. Denna syn är inte heller något som kyrkan idag skall föra vidare.

I stället får vi se på Jesu sätt att möta människor för att få en bild av hur Gud ser på oss och hur vi skall se på

varandra. Gång på gång visar det sig att Jesus ser dem han möter som människor, bortom gränser och begränsningar. Jesus fastnar inte i om den han möter är man eller kvinna. Han hindras inte av att någon är utlänning, men är särskilt angelägen att möta den som är stämplad som syndare.

Jesus säger ingenting om sexualitet och därmed inget om homosexualitet. Men det sätt han möter människor på, för att visa vem Gud är, borde lära oss något. Jesu sätt att värna deras rätt som är utestängda på grund av kön eller ras eller fattigdom borde få oss att möta det förtryck som finns hos oss idag.

Och då skall vi värna varje människas rätt att ge stadga och trohet åt sina relationer oberoende av sexuell läggning. För att befria dem som hållits fångna av en syn på sexualitet som vi i övrigt har lämnat för länge sedan. För att se dem av oss som gjorts osynliga och ge rum åt dem som ställts utanför gemenskapen.

MED BLICK FÖR VÄRLDEN

Religion och politik

Om Gud bara var helgens Gud och inte vardagens, bara själens Gud och inte kroppens, bara himlens Gud och inte jordens, då kunde Gud också vara bara religionens Gud och inte politikens. Men nu bekänner vi himlens och jordens skapare, världens frälsare och livets Ande. Därför kommer vi inte ifrån att allt som är berört av Guds närhet, även om denna inställning möter motstånd bland både religiöst aktiva och politiskt aktiva.

Så var det när biskop Ytterberg runt år 1990 höjde kyrkans röst i samhällsdebatten. När kyrkans företrädare uttryckte stöd för de grupper som inte har kraft att hävda sin egen rätt, fick de höra att de inte förstod sig på ekonomi och inte var experter på samhällsfrågor och därför skulle hålla sig utanför debatten.

Likadant var det när ärkebiskop Hammar runt år 2000 höjde kyrkans röst i storpolitiken i tro på fred och rättvisa. Han kritiserades av ledande politiker för att blanda ihop religion och politik, trots att han står i en lång tradition av kyrkans profeter. På Bibelns tid protesterade profeterna högt, när svaga grupper förtrycktes. På samma sätt protesterade Latinamerikas befrielsesteologer när de på 1970-talet hade möjlighet att påverka de styrande.

När de kristna under senare biblisk tid stod långt från besluten började man skapa alternativt makt. I stället för att ropa till den som inte lyssnade satsade man kraften på sin egen gemenskap. I dagens Latinamerika sker något liknande hos det folk som ingen lyssnar på. På samma sätt går svenska

ungdomar samman i attac- eller veganrörelser. Det handlar inte om att bli hotfull utan snarare om att skapa nya nätverk och ny samhörighet.

Det är glädjande när de grupper som på olika sätt förlorar sin makt att påverka och som stängs ute från debatten finner nya vägar att skapa nya världar. Men det är sorgligt varje gång maktens människor försöker bygga nya murar och hålla obekväma röster utanför, vare sig det gäller gamla institutioner eller nya nätverk.

Den tro som inte stänger ute kan inte skilja skarpt mellan kropp och själ. En öppen kyrka kan inte intressera sig för enskilda människor utan att också ställa frågor om deras sociala sammanhang. Inte heller kan man se till en liten grupp av människor och lämna den övriga mänskligheten helt utanför blickfånget. Därför kan inte heller religionen skiljas från politiken med vattentäta skott.

Ju tydligare trenden blir i samhället att dela upp människor och skilja önskvärda från icke önskvärda, desto viktigare blir det för kyrkan att göra en annorlunda vision tydlig. Vill vi själva dela upp tillvaron i *vi* och *de* för att försvara de rättfärdiga mot syndarna? Eller vågar vi se över våra egna gränser för att möta dem som är olika oss?

När grupper klassificeras som olönsamma och hela folk inte bara är förtryckta utan är helt borträknade ur vår globala gemenskap, då ställs frågan hur stark vår egen vision är. Vågar vi höja rösten till försvar för dem som stängs ute av ekonomiska, politiska eller religiösa skäl? Värnar vi bilden av den Gud som inte accepterar att någon enda människa räknas bort och ställs åt sidan?

Vi lever i en värld där det kan vara svårt att skilja det goda från det onda. För att försvara den enskilda människans frihet tillåter vi den starka att dominera över den svaga. Vi har ett ekonomiskt system som värderas så högt att det tillåts leda till stora orättvisor. Men när människor inte längre möts som människor, då om inte förr behöver många röster höjas hos oss som fortfarande kan påverka besluten.

Som medborgare i den rika delen av världen är vi dessutom medskyldiga de globala till orättvisorna. Gång på gång hittar vi oss själva bland dem som lever på andras bekostnad. Vi ingår i en världsordning och drar nytta av systemet, frivilligt och ofrivilligt. Därför behöver vi erkänna vår del i ondskan och påverka varandra för att få till stånd förändringar. Vi behöver mod och vilja. Vi behöver kärlek bortom rädslan och tro på den Gud som inte ger upp så länge en enda människa står utanför.

Alla levande varelser

Vi människor riskerar idag att antingen förstöra vår egen livsmiljö och tillintetgöra våra möjligheter att leva vidare på jorden, eller föröda jorden så allvarligt att den bara kan föda ett fåtal. Vetenskapsmän från olika områden varnar och vill få oss att dra slutsatser av det man ser och inleda en hållbar utveckling i världen.

Samtidigt ställs frågor om hur det blivit så här. Vad har gjort att människor särskilt i vår del av världen har kunnat utnyttja skapelsen på ett sådant sätt att den hotas av undergång? Vad gör oss beredda att hålla djurfabriker, ödelägga livsmiljöer och förstöra ekologiska system till den grad att vår egen överlevnad hotas, utan att vi gör uppror inom oss för att hejda utvecklingen?

Människans förmåga att dela upp sig i *vi* och *de* och att bortse från andras människovärde har gjort det möjligt att föra krig, att förtrycka fiender och att ensidigt satsa på välförstånd för den egna gruppen. Människor har visat stor kapacitet att förtrycka varandra och bygga sin egen framgång på andras undergång.

I ännu högre grad har vi gjort skillnad på mänskligt liv och övrigt liv på jorden. Vi har dragit en skarp gräns där allt övrigt liv – ifrån minsta kryp till största däggdjur – kan behandlas utan respekt och med enbart människans bästa för ögonen. Samtidigt som vi kelar med de djur som ger oss själva sällskap behandlar vi andra djur som enheter i vår livsmedelsproduktion, eller förstör de vilda djurens livsmiljöer.

De som söker historiska orsaker till dagens situation och vill se hur människan försvarar sitt handlande räknar alltid in den kristna tron, så som den tolkats i västerlandet, som en viktig faktor. Kristen tro har gett stöd åt en världsbild där man skiljt det andliga från det världsliga, sett med förakt på det kroppsliga och velat lyfta människan ur sitt jordiska sammanhang. Människan har ansetts stå över allt annat liv med rätt att behandla den övriga skapelsen utan någon egentlig respekt eller vördnad.

En kristen tradition som tenderar att dra gränser och dela upp i *vi* och *de* har alltså inte bara gjort det möjligt att förgöra andra folk utan också bidragit till att skada jorden till den grad att vår egen överlevnad är hotad. Om detta vore den enda formen av kristen tro, måste man ifrågasätta tron som en god kraft i historien. Om tendensen att dra gränser och värna sitt eget är trons starkaste kraft kan man med rätta fördöma tron ur livets perspektiv.

Det räcker därför inte med att peka på de andra krafter som också medverkat till dagens situation. Vi måste även söka de kristna rötter som bygger upp mänsklig gemenskap och som ökar vår respekt för andra levande varelser och för livet som helhet. För jordens och vår egen överlevnads skull måste vi hitta den tro som bygger på samhörighet med allt levande och väcker kärlek till livet omkring oss.

Det ömsesidiga beroende som råder mellan oss människor och livet runt omkring måste få betydelse för vår tro och teologi. Den tro som inte delar upp utan ser till det som för- enar blir allt viktigare. När vi ser Guds förmåga att riva murar och föra människor samman, kan vi också se hur skapelsen i Guds ögon är en helhet, där allt hör ihop som trådarna i en väv.

Våra ögon öppnas för de skikt i vår tradition som genom historien betonat skapelsens okränkbarhet. Vi ser stråk i Bibeln som under långa tider kommit i skymundan. Länges nog har kyrkan överbetonat orden om att människan skulle härska över alla djur som myllrar på jorden (1 Mos 1:28). Nu måste vi i stället betona vår uppgift att bruka och vårda skapelsen (1 Mos 2:15).

Innan vi läser i Bibeln om att Gud sluter förbund med människor kan vi läsa om det förbund som Gud sluter med allt levande. ”Jag upprättar nu ett förbund med er och era efterkommande och med alla levande varelser som finns hos er, fåglar, boskap, och alla vilda djur”. Regnbågen tas som tecken på detta förbund och som en påminnelse om Guds löfte att aldrig låta livet på jorden gå förlorat (1 Mos 9:9-12).

Senare uppmärksammas i Bibeln hur människors ondska får följd för allt levande. En tidig kunskap om livets samspel, idag kallad ekologi, fanns redan på biblisk tid. Profeterna pekar på följderna när människor bryter lag och rätt med våld och oärlighet. ”Därför sörjer landet, alla som bor där tynar bort, också markens djur och himlens fåglar, och fiskarna i havet dör” (Hos 4:3). ”Öde och förödd blir jorden, skövlad och plundrad... hela världen förtorkar och vissnar, jordens höjder förtorkar” (Jes 24:3-4). ”Jag ser... det bördiga landet har blivit öken” (Jer 4:26).

Insikten om hur människan tär på livet runt omkring leder också till en biblisk vision om hur motsatsen mellan människor och andra levande varelser en gång skall försvinna. Bilder målas: ”Då skall vargen bo med lammet, pantern ligga vid killingens sida. Kalv och lejon går i bet och en liten pojke vallar dem” (Jes 11:6).

När man tänker sig en tillvaro fri från synd och död kan man räkna in allt levande och tala om hoppet att ”också skapelsen skall befrias ur sitt slaveri under förgängelsen och nå den frihet som Guds barn får när de förhärligas. Vi vet att hela skapelsen ännu ropar som i födslovåndor” (Rom 8:21-22).

Bilderna av hur land och hav förstörs är sannare idag än när de först målades. Ökenspridningen tilltar och livsutrymmet krymper, samtidigt som människorna blir allt fler. Men orden om födslovåndor ger en stark bild av hur den smärta som skapelsen idag erfar skall vändas i glädje och nytt liv.

Om vändningen skall komma medan vi människor ännu befolkar jorden, måste vi blicka över de murar vi tidigare har rest och bortom de gränser vi dragit och i stället bygga vår tillvaro på vårt beroende av allt levande. Det samspel som är grunden för vårt liv måste prägla vårt samhälle och vår globala gemenskap.

Som ledstjärna för miljontals människor runt jorden har också kristen tro betydelse i detta sammanhang. Den tro som binder människor samman och lyfter fram samhörigheten med allt levande kan samverka med alla goda krafter i en tid när livet är hotat. Den tradition som lyfter fram ekologisk medvetenhet och utvecklar tanken på ett liv för människan i samspel med den övriga skapelsen har framtiden för sig. Den teologi som målar bilder av räddning för allt levande kan bidra till samhällets uthållighet och livets överlevnad.

Kärlek utan rädsla

Vi lever i en värld där framtiden är hotad. Vi ingår i en mänsklighet som utsätter sig själv och allt levande för stora risker. Därför behöver vår tid visioner som inte undanskymmer framtidens faror, men ger oss mod och kraft att värna livet. Och frågan blir hur olika framtids- eller evighetsvisioner kan fungera.

En vision om att Gud en gång skall skilja onda från goda skulle kunna sporra människor att ta sitt ansvar, i den mån som rädsla kunde vara en fungerande drivkraft. Visionen om att allt liv en gång skall få sin fullbordan hos Gud, när Gud blir allt i alla, samverkar däremot inte alls med rädsla. Men denna vision kan bli en stark kraftkälla, om det i stället är kärleken som driver oss till handling.

Det har funnits tider när man velat hota eller skrämma människor till aktivitet. Kanske har ett sådant tankesätt levt kvar allra längst när det gäller synen på barn och deras uppfostran. Men idag vet vi att det är kärlek och omsorg, trygghet och bekräftelse som gör barn aktiva och kreativa.

Barn- och spädbarnsforskning visar att barn från första stund söker ett möte med omvärlden, från samvaro till samspel, samförståelse och så småningom samtal. Barn har från första stund en lust till gemenskap. Det är genom att bekräfta barnet som vi ger utrymme för dess kreativitet och kärlek.

Forskning visar också hur mycket vi som vuxna bär med oss av barnet inom oss. Också i vuxen ålder frigörs vår energi

när vi får bekräftelse och känner trygghet. Då växer vår kärlek inifrån och vi inspireras att handla.

Här blir bilderna av Gud och himlen viktiga för dem som lever i en trostradition eller påverkas av den. En Gud som hotar och varnar ökar inte vår handlingskraft. En Gud som står fast när världen sviktar och som finns kvar när allt annat sviker ger däremot rum för den kärlek som växer inom oss.

Kanske trodde någon att Jesu öppenhet mot de marginaliserade skulle göra människor passiva. I stället blev de fick de mod att leva. När Paulus talade om nåd över gränserna menade många att det skulle leda till likgiltighet inför livet. Men i stället fick de kraft att handla.

Därför är det också intressant att se hur Jesus, när han manar till ansvar och besinning samtidigt kan komma med lugnande ord. ”Låt inte skrämna er”, säger han. ”Var inte rädda” (Luk 12:4-7). Inte oro, men tillförsikt ger människor kraft att ta sitt ansvar.

Ord om att Gud dömer kan värna livet, i betydelsen att Gud står emot förtrycket och upprättar den som blivit slagen. En sådan tanke på domen kan frigöra krafter hos den som är hotad till livet och hos den som upprörs över världens orättvisa. Tanken att Gud ser och tar ställning i situationen ger kraft och mod.

Men det är inte rädslan för domen, utan tron på rättvisan och livet bortom domen som ger oss kraft. Det världen behöver är därför en vision som fördömer orättvisa och kränkning av livet och samtidigt bär ett hopp för varje människa och för livet som sådant.

Det som driver oss till handling är då inte en rädsla för att annars dömas ut. I stället kan vi se och hjälpa våra medmänniskor för deras egen skull och för vår gemensamma framtid. Så länge avsikten med våra handlingar är att själva undgå domen, så går kärleken förlorad. Men när vi släpper rädslan för att själva dömas ut, då kan vi handla av kärlek.

”Rädsla finns inte i kärleken, utan den sanna kärleken driver ut rädslan” står det i Första Johannesbrevet (1 Joh 4:18). Där finns tron att Gud kan lösa oss från rädslan och frigöra vår kärlek. Övertygelsen att Gud bär var och en och ger oss alla liv är inte minst viktig i det sammanhanget. Om den kan driva ut något av rädslan ur våra kroppar, så kan den rusta oss att handla i kärlek, att värna livet och att delta i vår egen och varandras befrielse.

Mot samma mål

Om det finns en punkt där tron förenar oss i en kärlek till allt levande utan gränser och begränsningar, så finns det flera vägar längs vilka vi kan färdas mot denna punkt. Och vi kan följa flera vägar samtidigt.

En väg är mystikens. Inom alla stora religioner finns en ström av människor som gör mystiska erfarenheter av att vara ett med allt. I meditation upplever man Gud som den helhet i vilken man själv och allt annat ingår och flyter samman. Dessa djupa upplevelser påverkar mystikerns syn på livet och på sin egen tro och andras. Andra religioners mystiker kan kännas närmare än andra medlemmar av den egna religionen, samtidigt som den mystiska upplevelsen väcker en kärlek till allt som är.

De upplevelser en mystiker gör kan ibland beskrivas som något alldeles unikt. Men mot samma insikt, erfarenhet och tro färdas också andra som upplever Guds närvaro i vardagen. Under vardagliga samtal med Gud vid diskbänken eller snickarbänken växer upplevelsen av helhet och närhet till allt levande.

Känslan av mening och helhet i livet får sin näring av upplevelser som kanske inte är så himlastormande som mystikerns men som ändå formar livet. I vardagens bön och veckans gudstjänst blir det som förenar oss människor allt viktigare. Också längs denna väg kan man färdas mot den punkt där tro är en kärlek till allt levande utan gränser och begränsningar.

Människor kan också färdas mot samma insikt, erfarenhet och tro längs en tredje väg. Det handlar om dem av oss som inte kallar sig religiösa, som inte talar om Gud eller ber medvetet, men som börjar i en insikt om kärlekens betydelse och därifrån låter tillvaron djupna.

Engagemanget för andra människor ger erfarenhet av mänskliga behov och sammanhang. Intresset för naturen och allt levande ger kunskap om ekosystem eller kosmiska sammanhang. Längs denna väg kan man gå mystikern och den vardagstroende till mötes i den punkt där insikt, erfarenhet och tro är en kärlek till allt som är.

Längs en fjärde väg färdas bibelläsaren och förmodligen också många som läser andra religioners heliga skrifter. I mötet med det som är centrum i Nya testamentet påverkas läsarens syn på sig själv, Gud och livet. I Jesus visar sig den Gud som blivit ett med allt levande, som älskar utan gränser, med kärlekens självklara mål att väcka ett gensvar, inte för egen vinning utan för kärlekens skull.

I Jesu födelse lär sig bibelläsaren att se Guds närhet till allt och alla. Där avslöjas att Gud bor i oss till alla delar, i vår själ och vår kropp, i vår känsla och vårt förnuft. I Jesu död lär sig bibelläsaren att se hur den sista muren mellan oss människor är riven och Guds kärlek omsluter var och en.

Så kan också bibelläsandet leda till den punkt där tro är en kärlek till allt levande bortom gränser och begränsningar. Där möter bibelläsaren mystikern, den vardagstroende och alla dem som låtit sig fyllas av kärlek på andra sätt. Alla har de färdats mot samma mål längs olika vägar. Alla har de anat den tro som förenar oss med varandra, med allt levande och med Gud själv.

Den stora smärtan

Jag tänker ofta på Anna Maria som jag mötte i den kanske enklaste av folkmatsalar i en av Limas förorter. I en liten inhägnad serverades mat åt de allra fattigaste bland de fattiga. Under några presenningar hade ett tjugotal personer sin sovplats. Utan skydd stod hon där. Öppet mötte hon oss och berättade om sin längtan hem till bergen och om sin stora skräck för att behöva föda sitt barn så långt hemifrån.

Anna Maria väntade sitt elfte barn. Hon ville inget hellre än att söka sig tillbaka hem, men kunde ju inte färdas i väntans tider. Hon kunde inget annat göra än gråta och förtvivla över sin situation. I folkmatsalen fick hon mat en gång om dagen och något extra för barnet i magen. Bredvid stod hennes man, vänligt leende men lika rädd och maktlös som hon. Det blev för mig ett möte med den stora smärtan, där på andra sidan jorden. Det blev en påminnelse om att den tro som skall förena oss och våra liv också måste rymma livets stora sorg och smärta.

Jag vet att den stora smärtan också finns i vårt eget land. Också här bor den sorg och ensamhet, utsatthet och maktlöshet som inte kan beskrivas. Också här kan det mörker komma över oss som förvandlar allt till rädsla. Smärtan kan bli outhärdlig när sorgen drabbar, när ensamheten känns total och vår utsatthet tycks utan gräns. Någon kan tala om Gud också i dessa stunder, men för andra är Gud och allt gott oändligt långt borta.

Då hjälper inga tröstande ord. Ändå har vi rätt att höra talas om den Gud som följer oss också dit, in i smärtans och

mörkrets innersta vrå, att Gud inte överger någon enda av oss vad som än händer. I svåra stunder kan livet hänga på att någon möter oss och ser att vi finns. Då kan det mänskliga leendet bli en bild av den Gud som finns kvar när allt hopp är ute.

Men det kan också hända, när smärtan blir för stor, att vi inte ser någon annan utväg än att ta vårt eget liv och gå vår död till mötes. Många har gått den vägen när ångesten och desperationen har blivit för stark. Och kyrkans företrädare måste våga säga tydligt att Gud följer en människa också längs den vägen, även om vi inte ser det.

Också vi som står kvar med våra frågor, behöver få höra att Gud följer var och en av oss, varje steg vi tar i vårt liv och hur vi än möter vår död. Hur osynlig Gud än kan vara för oss så är vi alltid sedda av Gud. När jag som enskild är övertygad om att vara evigt förlorad, då får andra tro för mig och lita till att också jag en gång får frid, att smärtan inte blir det sista ens för mig.

Därför skall kyrkan måla visionen om en räddning bort-om allt också när jag inte hör ett ord av det, för att smärtan är för stor. Man skall läsa texterna om att Gud är lika nära den som lider och lika nära den som dör som någon annan (Fil 1-2 och 1 Kor 15). Så får andra tro för mig att ”varken död eller liv... skall kunna skilja oss från Guds kärlek” (Rom 8:37-38).

Till befrielse

Jag mötte Juan, en ung man som var engagerad i en fattig församling i Lima. Församlingen var berörd av det som kallas befrielse-teologi, där folket lär sig att se sin verklighet, bedöma den utifrån sin tro och gå från ord till handling. Man hade gjort ett program i tretton steg för hur församlingens olika delar skulle utvecklas. Här fanns mål och metoder för arbete med unga och gamla, med gudstjänsten och med verksamheten bland de allra fattigaste.

Juan var en av ledarna för ungdomssektionen. Han var aktiv i församlingen och kände prästen väl, men kände inte till ordet *befrielse-teologi*. Det lärde mig att mycket kan finnas och fungera i praktiken utan att man tänker särskilt på det. Och avgörande för de fattiga är inte vad lärorna kallas, utan att tron leder till befrielse.

Befrielse-teologer har funnits i Latinamerika sedan 1970-talet. På gräsrotsnivå har människor sett och bedömt sin vardags- verklighet och gått till handling för att lösa problem och minska orättvisor. Samtidigt har teologerna format en teologi som tar sin utgångspunkt i de fattigas situation, tar ställning för de förtryckta och bidrar till befrielsen på många olika plan.

Många har ställt frågan hur en liknande modell för kyrkans tro och liv skulle kunna fungera i en rikare del av världen och börjat forma en teologi som kan befria människor i Sverige idag? En sådan teologi skulle ta sin utgångspunkt hos dem i vårt land som är fattiga när det gäller pengar, makt eller inflytande. Den skulle värna dem av oss som står utan-

för mänsklig gemenskap av medicinska, sociala eller juridiska skäl. Och den kunde motivera oss att bidra till varandras befrielse.

En sådan befrielseologi är på väg varje gång tron får belysa människors vardag. I tiotusentals skolklasser finns de som lyssnar till barnens berättelser. Hundratusentals möten runt köksbord och i soffgrupper inspirerar till tanke och handling. Miljontals människor möts till begravning och låter orden tolka livet och peka framåt.

I allt detta finns möjlighet till möten som befriar.

Människor möter varandra på lika nivå – till befrielse för båda parter. Kvinnor och män möts på mer lika villkor än förr, med stöd av Bibelns ord och kyrkans tro. Teologer är med och försvarar den omsorg som byggts upp med förenade krafter, men som nu hotas av nedmontering. Kyrkans hållning är inte entydig här och inte heller i ett land som Peru. Men möten sker och röster hörs.

Dessa möten avspeglar sig sedan i predikningar och i den teologi som skrivs. Fler och fler blir medvetna om vikten att sluta in och inte stänga ute, att tolka vardagens tankar snarare än att korrigera dem och att mötas med intresse hellre än med färdiga svar. Många är öppna för trons bidrag till ett mänskligt liv och är beredda att tänka nytt.

Behovet av befrielse är stort i vår tid. Många av oss vill höra till ett större sammanhang, förstå vår situation och vara i tjänst för andra. Därför behöver vi bli modigare både när det gäller att praktiskt stödja de mest utsatta i vårt land och att i ord försvara deras rätt. Också teologin är viktig för att möta vår svenska verklighet.

Det handlar om att få känna att Gud finns där osynlig hos var och en. Vi får be Gud om ork att stiga upp när krafterna sinar och kraft att ta steget ut i hetluften när modet tryter. Det handlar om att se världen med Guds ögon, göra sina val och stolt kunna tala om både förnyelse och traditioner. Bibelns löften ger inspiration och hopp när framtiden känns oviss och dagen osäker. Så har teologin betydelse för tankar, ord och gärningar.

Men tro och teologi gör inte alltid livet enklare. Vi tvingas inse att alla människor har samma värde och att de fördelar vi skaffat oss inte går att försvara. Vi tvingas erkänna att orättvisan är stor mellan olika grupper i vårt eget samhälle och mellan folk i olika länder. De flesta av oss i Sverige förbrukar mer än vår egen del av resurserna. Våra insatser står inte i proportion till vår förbrukning.

Hur skall vi då handla för att inte fastna i självförakt, tappa orken och låta vårt eget liv fördärvas av dagens situation? Vad kan vi göra som inte innebär att blunda och låta andras liv försämrats ytterligare? Hur skall vår tro på den Gud som älskar över alla gränser kunna bli en kraft till liv och frihet för andra och för oss själva?

Jag ser två sidor av det vi kan göra för att bekräfta vår egen mänsklighet och andras. Det ena är att stödja det goda arbetet inom någon del av världen som *inte* är vår egen, för att tydligare vara en del av den värld som möter oss genom TV och tidningar, i böcker och på resor.

Det andra som vi kan göra är att kämpa för frihet och liv, befrielse och rättvisa i den del av världen som är vår. Mycket få av oss kan göra en större insats någon annanstans än i det land och det sammanhang som vi vuxit upp i. Här kan vi

både försonas med vår egen ofullkomlighet och söka vägar till större engagemang för andra.

Till det som kan befria oss från uppgivenhet och förlamning hör konkreta handlingar som för oss närmare varandra, men hit hör också tro och teologi. Så får vi söka en tro som förenar oss med andra, som fördjupar våra tankar och inspirerar oss att handla som Guds redskap i vardagens verklighet. Så kan vi också i vår del av världen forma en teologi som blir oss och andra till befrielse.

Baksidestext

En tro som inte gör skillnad på människor. En kyrka som inte stänger utan öppnar dörrar. Det är tankegångar som Sven Hillert ständigt återkommer till. Vi behöver dela den tro som förenar människor, det hopp som ger varje människa en framtid och den kärlek som når över gränserna.

Till befrielse – öppenhetens evangelium kan läsas enskilt men är också tänkt för samtal i församling och arbetslag. Boken inspirerar oss att verka i vår egen vardag.

Traditionella begrepp behöver tolkas på nytt. Glömda perspektiv måste återupptäckas. Jesu attityd behöver om-sättas i vår verklighet, för att kyrkan skall rymma en orädd kärlek och en tro som överskrider våra gränser och begränsningar, för att evangeliet skall leda till befrielse.

Baksidans flik

Sven Hillert (f. 1959) har arbetat som församlingspräst i Arbogas. Han är teologie doktor och undervisar nu blivande präster i homiletik (predikan) vid pastoralinstitutet i Uppsala. 2002 utkom författaren med boken *frälsning för alla? en biblisk vision*, som byggde på hans avhandling om Paulus brev.